

вигляді заліку та контрольної роботи, які дають учням змогу зробити самооцінку у досягнутих успіхах.

Цей технологічний цикл виконується в обсязі блоку (розділу). Такий підхід при вивченні фізики в вечірніх школах має ряд переваг перед традиційним: він дає змогу вчителю чітко відібрати зміст і структуру учбового матеріалу; диференціювати діяльність учнів і зробити її цілеспрямованою; при розгляді кожної нової теми показати її значення для життя, науки, техніки, в сучасному виробництві; реалізувати проблемний підхід у навчанні; посилити увагу до формування в учнів уміння самостійно здобути знання з різних джерел; посилити увагу до емоційної сфери навчання; збільшити кількість творчих завдань. А все це веде до активізації учбової діяльності учнів, а значить, і результативності вивчення фізики.

Раздел 2. ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ К ОРГАНИЗАЦИИ АКТИВНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Кондрашова Л. В.

(Криворожский пединститут)

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ КАК ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Анализ дидактических работ, посвященных проблеме активизации познавательной деятельности, позволяет говорить о недооценке эмоционального и коммуникативного факторов в стимулировании активности учителя и учащихся в учебно-воспитательном процессе.

Как показали наблюдения, эмоционально-нравственная атмосфера урока — важное условие активизации действий каждого ученика в учебной деятельности. Однако, вчерашние выпускники педвуза не всегда готовы именно к этому аспекту педагогической деятельности и чаще всего испытывают большие затруднения в обеспечении эмоционально-нравственного климата познавательного процесса. Причины этих затруднений следует искать в вузовской подготовке, в содержании которой все еще не уделяется должного внимания формированию эмоционально-коммуникативной культуры будущих педагогов.

Снятие этих затруднений связано с решением задачи по развитию у студентов коммуникативных способностей и умения управлять эмоциональным состоянием своим и окружающих, выработке

индивидуального стиля общения и способов эмоциональной регуляции поведения. Становление индивидуального стиля общения и способов эмоциональной регуляции действий в системе «учитель—ученик» — процесс сложный, который протекает в единстве с формированием творческой индивидуальности личности учителя.

Верно найденный стиль общения и способ эмоциональной регуляции действий в учебном процессе способствует тому, что педагогическое воздействие становится адекватным индивидуальным возможностям педагога, эмоциональная регуляция поведения обеспечивает здоровый психологический климат, все это активизирует познавательную деятельность.

Наблюдения за действиями студентов в период педпрактики свидетельствуют о том, что один и тот же метод в руках опытного педагога и студента-практиканта дает разный эффект и не потому, что не соответствует цели и задачам деятельности, а потому, что чужд личности, ее индивидуальным возможностям. Поэтому в педвузе при изучении дисциплин педагогического цикла необходимо учить студентов соотносить приемы эмоциональной регуляции и стиль общения с индивидуальными особенностями своей личности. Важно на конкретных школьных ситуациях убедить обучаемых в том, что конфликтность в отношениях учителя и учащихся и как следствие ее низкая активность познавательной деятельности является результатом несоответствия методов педагогического воздействия личности учителя.

Каждому выпускнику педвуза следует овладеть эффектом «коммуникативного зеркала» (А. А. Бодалев) и технологией эмоционально-нравственной коммуникации. Регулирование эмоционального состояния, создание эмоционально-нравственной обстановки невозможно без умения ориентироваться в личности, соотносить свое эмоциональное состояние с настроением учащихся. Поэтому целесообразно в учебную программу включить эмоционально-коммуникативный тренинг, который обеспечивал бы выработку индивидуального стиля общения и способов регулирования эмоциональных действий в системе «учитель—ученик», «учитель—класс».

Индивидуальный стиль общения и эмоциональная культура учителя определяют успех не только в передаче познавательной и нравственной информации, формировании установок, мотивов, ценностных ориентаций учащихся, но и позволяют привлечь обучаемых к поиску, активизировать их познавательную деятельность, создать условия для сотрудничества и сотворчества в учебном процессе, проявления инициативы и познавательной самостоятельности.

Євтух М. Б., Шалік З. М.
(Київський лінгвістичний університет)

ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Становленню особистості майбутнього вчителя допомагає оволодіння студентами педагогічними вміннями і навичками, серед яких провідне місце займають уміння по організації і керівництву пізнавальною діяльністю школярів.

Розвиток пізнавальної діяльності учнів і сьогодні залишається однією з найважливіших проблем навчального процесу, вирішення якої сприятиме інтенсифікації навчання, підвищенню якості знань, вмінь та навичок учнів, позитивному відношенню до матеріалу, який вивчається, економії часу.

Пошуками шляхів активізації пізнавальної діяльності займалися і продовжують дослідження в цьому напрямку велика група педагогів, психологів — Л. Н. Арістова, Н. О. Менчинська, М. І. Махмутов, В. С. Ільїн, Г. І. Щукіна, Т. І. Шамова, Г. Д. Кирилова, В. А. Оніщук, В. І. Лозова, В. К. Буряк, Л. В. Кондрашова та інші.

На кафедрі педагогіки університету розроблені для студентів основні критерії, по яких кожний студент може охарактеризувати діяльність учителя та учнів на уроці: освітня, розвиваюча, виховуюча, контролююча та організуюча роль уроку; відбір змісту навчального матеріалу у відповідності з метою уроку, вимогами навчальної програми, особливостями класу; структура уроку, оптимальний зв'язок всіх його етапів між собою, чіткий розподіл часу на різні види робіт, оптимальне використання, поєднання різних методів, форм і засобів навчання та їх результативність; індивідуальний підхід до учнів в процесі навчання; елементи новизни у змісті навчального матеріалу, структурі уроку, організації процесу навчання, методах, формах, прийомах та засобах навчання.

Під час проходження практики в школі постійно звертаємо увагу студентів на загальний розвиток дітей (інтелектуальної, вольової, емоційної, мотиваційної сфери особистості, пізнавальних інтересів). Тому, практику плавуємо так, щоб студенти протягом п'яти років працювали в одній і тій же школі, і, починаючи роботу з молодших класів, поступово зростає разом з учнями, вели спостереження за ними.

З метою інтелектуального розвитку учнів увагу студентів старших курсів звертаємо на інтенсивне формування на уроці навчальних умінь: порівнювати, узагальнювати, класифікувати, знаходити аналогії, вміти виділяти головне тощо. Форму-

нання саме цих умінь, а також навчально-пізнавальних, пошуково-інформаційних, організаційно-пізнавальних студенти повинні проводити ціленаправлено, послідовно, спираючись на певний досвід учня, включаючи всіх без винятку школярів, закріплюючи та розвиваючи ці уміння, безперервно на кожному уроці. На основі науково-методичних рекомендацій по формуванню активної навчальної діяльності учнів, які були одержані під час лекційних, семінарських та практичних занять, студенти повинні чітко визначити для себе, раціональні напрямки роботи по оволодінню кожним навчальним умінням.

Одним із самих складних компонентів творчої роботи студентів в школі є відбір методів навчання, оптимальне їх поєднання, Починаючи вже з III курсу навчаємо студентів відбирати найбільш ефективні методи і при цьому відчувати впевненість в правильності вибору того чи іншого методу, прийому, використовуючи для цього результати експериментальних педагогічних досліджень, побудованих на порівнянні різних прийомів, методів, засобів, або їх поєднань в двох різних групах. Такий підхід сприяє тому, що особистісний досвід студента стає більш свідомим.

Працюючи із студентами в напрямку активізації пізнавальної діяльності учнів, не можна забувати і про мотивацію навчання. Студенти вчатьс я вмінням переконувати учня, ставити певні конкретні вимоги, заохочувати, організовувати колективну і індивідуальну роботу. І разом з тим вмінню поєднувати мотиви обов'язку в діяльності із стимулюванням мотивів інтересу, використовуючи для цього рольові, пізнавальні ігри, зацікавленість учнів, змагання, створення несподіваних ситуацій тощо.

Таким чином, процес навчання, практичну роботу студентів ми організуємо так, щоб оволодіння знаннями були для них і оволодінням певними вміннями, які б сприяли розвитку самостійності та активності особистості.

Сагарда ІВ. (В.), Фернега В. С.
(Ужгородський університет)

НЕТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Активна навчальна діяльність школяра валивіша умова ефективного формування особистості громадянина, розвитку його розумових здібностей, пізнавальних можливостей, творчої суспільної активності як моральної цінності. Отже, організація активної навчальної діяльності учнів має велике соціально-модальне, наукове і соціально-економічне значення.

Запорукою розвитку в школярів активності, самостійності і творчих якостей в процесі навчальної діяльності є повноцінна її організація, а отже, відповідна підготовка вчителя.

В умовах реалізації концепції розбудови системи національної освіти і виховання, Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI ст.) потрібний вчитель здатний ефективно реалізувати в своїй практичній діяльності такі підходи, які дозволяють забезпечити формування функціональної особистості. Це, по-перше, особистісний підхід до навчання, як глобальний у змісті багатоспектної соціально-педагогічної взаємодії, з усвідомленням того, що ідеалом її є пізнання, а засобом його досягнення — оволодіння знаннями, уміннями і навичками. По-друге, — це програмно-цільовий, діяльнісний підхід до змісту і організації навчальної життєдіяльності школярів, дотримуючись забезпечення ефективного міжособистісного спілкування на рівні емпатії.

У зв'язку з цим орієнтація підготовки вчителя у вищих навчальних закладах, як і у змісті послєдипломної освіти, має бути спрямована на широкий профіль зарахунок фундаментації його фахової освіти, поглиблення її теоретико-методологічного аспекту, інтенсифікації професійної психолого-педагогічної освіти через оновлення методів, прийомів і засобів навчання та підвищення якості педагогічної практики, надання їй, як іншим формам організації підготовки, науково-дослідного характеру.

Реалізація згаданих підходів, у свою чергу, вимагає переосмислення традиційних принципів і методів дидактики та використання тих, які властиві іншим наукам людинознавчого характеру: майєвтики, діалогіки, риторики. Актуальним є забезпечення діалогізації форм організації навчальних занять, зокрема лекції, яка і на сьогодні займає важливе місце в технології навчання у вищій школі.

Саме діалогізована лекція дозволяє: створювати умови особистісного і професійного самовизначення майбутнього педагога; реалізувати таку рису соціально-педагогічної взаємодії як взаємодуктивність, яка сприяє збагаченню творчих можливостей індивідів через обмін ідеями, досвідом і дозволяє виразити і проявити суспільно-соціальну сутність студента;

нейтралізувати традиційну дію принципу безумовного імперативізму, що й сприяє розвитку активності і творчості в умовах педагогіки співробітництва. Адже, довільна діалогічна взаємодія протікає в ланцюжку: конфлікт, змагання, кооперація, концепція, компроміс, тобто співробітництво на основі діалогічного спілкування;

дотримуватись дидактичного принципу свристичності навчан-

ня, що сприяє розвитку активності особистості, її творчої самостійності, а не традиційного засвоєння (вважай запам'ятовування) готових знань, які подає викладач, або які викладені в підручнику.

Діалогізація занять — це шлях реалізації нетрадиційних методів навчання (дефініцій, аплікації теорій, протиріч, оновлення, рекодифікації), інтенсифікації міжособистісного спілкування та оперативного зворотнього зв'язку між суб'єктами навчального процесу, забезпечення високої пізнавальної активності, розвитку важливих професійно-педагогічних якостей і ефективної адаптації майбутнього спеціаліста до практичної діяльності.

Атаманчук П. С., Мендерецький В. В.
(Кам'янець-Подільський педінститут)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Сучасна школа може виступати як носієм, співавтором та утілювачем в життя передових ідей, так і могильником цінного суспільного досвіду, епіцентром консерватизму та застою. Все залежить від характеру науково-методичного мислення та стратегії його реалізації, які культивуються у даній школі. Осмислення об'єктивної значущості того чи іншого виду навчально-пізнавальної діяльності ще аж ніяк не може стати достатньою умовою для виникнення зацікавленості предметом цієї діяльності. Однак, інтерес завжди легко збуджується, як тільки індивід починає усвідомлювати той особистісний смисл, який пізнаване має для нього. Смисл будь-якої діяльності визначається її мотивом, оскільки мотив створює установку до неї. Проте всяка дія, у тому числі і навчально-пізнавальна, швидко згасає в умовах незмінного складу діяльності.

Наш досвід удосконалення науково-методичної підготовки майбутніх учителів фізики показує, що бажаний результат досягається за умови зорієнтованості навчання на реального учня сучасної школи та актуальні проблеми часткових методик. Впродовж 1985—1995 років, (в рамках читання курсів «Методика викладання фізики в середній школі», «Управління пізнавальною діяльністю учнів», «Позакласна робота з фізики») навчально-пізнавальну діяльністю студентів обов'язково орієнтуємо на постановку і розв'язання конкретних методичних задач, пов'язаних з розробкою різних дидактичних матеріалів, унаочнення, методичних посібників, тощо. Дякуючи цьому, завжди існує можливість змінити структуру навчально-пізнавальної діяль-

ності студента, чим забезпечується її надійна мотивація, а, отже, гарантується прогнозований результат.

Розв'язання проблеми активізації навчання школярів однозначно визначається рівнем фахової підготовки майбутніх учителів. Адже в кінцевому рахунку все вирішують наявні педагогічні кадри школи. Педагогічний вуз певинен формувати у майбутніх педагогів готовність до методичного переозброєння в ході наступної учительської діяльності. Але не має підстав думати, що в процесі підготовки студентів у навчальних закладах ця задача успішно вирішується. В дійсності, в багатьох методичних побудовах широкий методологічний підхід відсутній, він замінений вузьким утилітарним. Внаслідок цього методична наука зводиться до пошуку різноманітних рецептів-рекомендацій, але не до обґрунтування можливих видів діяльності учня. Але, на превеликий жаль, на рецептах та ілюзіях виховується стійка лікідлива звичка чекати готових рішень для будь-якої навчальної проблеми та видавати бажаний результат своїх педагогічних зусиль за дійсний. Учитель з таким психологічним принципом приречений на безпорадність. Тільки те, що пройшло через власну діяльність індивіда, формує його власний досвід. І тільки той учитель може успішно розвивати творчі нахили учнів, в якого сформована готовність до методичних перебудов. Адже лише в умовах організованого і продуманого педагогічного впливу на вихованців розкриваються невичерпні можливості щодо формування талановитої, гармонійно розвинутої молодой людини.

Результати навчання, організованого таким чином, дають підстави зробити однозначний висновок: цілеспрямована зміна складу навчально-пізнавальної діяльності сприяє формуванню готовності до різних методичних перебудов та зміцненню професійної віри майбутнього учителя у те, що активізувати навчання учня можна через змотивовану зміну складу його навчально-пізнавальної діяльності.

Бугрий Е. В.

(Криворожский пединститут)

**ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
КОНСТРУКТИВНЫХ УМЕНИЙ КАК УСЛОВИЕ ПОДГОТОВКИ
ИХ К ОРГАНИЗАЦИИ АКТИВНОЙ УЧЕБНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ.**

Рассмотрим некоторые примеры проектирования предметного содержания деятельности учащихся, способствующее активизации их учения. При этом для воссоздания процессов проектирования

мы будем использовать задачи-упражнения и задачи-проблемы. Главное, что будет нас здесь интересовать, — это не сами по себе задачи, а процесс их решения студентами и учителями. В эксперименте принимали участие: студенты педвуза — 100 человек; учителя средней школы — 40 человек; группа экспертов, научных работников в области педагогики и методики преподавания — 15 человек.

Экспертная группа была использована нами для того, чтобы определить эталоны ответов на каждое из заданий, предложенных затем студентам. Группа учителей выступала в качестве сравнительной.

Задания давались студентам индивидуально, причем с каждым из них, как правило, проводилась беседа, в процессе которой выяснялось, как и почему студент пришел к тому или иному решению, а также в случае необходимости исправлялись неточности в его ответах.

Задание I: выделение смысловых единиц в учебном тексте.

Как известно, понимание текста связано с тем, насколько правильно может ученик вычленить в нем основные смысловые единицы, его логические «узлы», внутренние связи и зависимости. Прочтите отрывок учебного текста по географии, который приводится ниже, и разбейте его на смысловые части так, чтобы это было удобно для запоминания учащимся (VII класс).

Климат Прибалтики

Территория СНГ, прилегающая к Балтийскому морю, называется Прибалтикой. Эта территория находится в пределах 55° — 58° северной широты, т. е. в умеренном тепловом поясе, где годовая суммарная солнечная радиация (тепло и солнечная энергия) приближается к 80 ккал на 1 кв. см. Климат здесь морской, переходный к континентальному. Такой климат характеризуется нехолодной зимой (средне-январские температуры -5° , -6°) и теплым летом. Сказывается влияние Атлантики.

Теплое Северо-Атлантическое течение, проникая на север, усиливает циклоническую деятельность (циклон — это область пониженного давления, откуда вихреобразно движется воздух). Это течение делает Балтийское море теплым. Отдавая тепло, это течение влияет на атмосферную циркуляцию.

Под его влиянием господствующие над Европой юго-западные ветры становятся теплее зимой, смягчают климат. Морской умеренный воздух с Балтийского моря приносит неустойчивую погоду, облачную, с осадками. В зимние месяцы он вызывает оттепели, летом — умеряет жару. Средняя температура июля $+17^{\circ}$, $+18^{\circ}$. Весна прохладна и капризна. Похолодания вызывают воздушные течения ледяной Арктики, а также континентальные воздушные

массы, которые, вторгаясь с материка Евразии, вызывают летом жару, зимой — морозы.

Находясь на высоте до 600 м над уровнем моря, равнины Прибалтики практически не влияют на тепло- и влагообмен, не создают возмущений в воздушных течениях, в распределении осадков и температуры воздуха. Среднегодовое количество осадков 600—800 мм.

Территория Прибалтики, на которой преобладают низменности и небольшие возвышенности, не является препятствием для проникновения теплых и влажных ветров с Балтики, затрудняет сток, создает условия для избыточного увлажнения.

Лесная растительность, реки, озера, которых много в Прибалтике, медленно испаряют влагу, не допускают сухости климата.

Данный текст, по оценке группы экспертов, содержит следующие смысловые единицы:

1. Климат Прибалтики и его характерные черты.

2. Факторы климатообразования: а) географическое положение местности; б) влияние теплого Северо-Атлантического течения; в) рельеф местности; г) близость океанов и морей; д) господствующие воздушные массы (ветры); е) высота территории над уровнем моря; ж) характер подстилающей поверхности.

Результаты, показанные студентами и учителями, сведены в табл. 1.

Как показывают данные, приведенные в табл. 1, основная часть учителей и студентов выделяют в тексте от 4 до 6 смысловых единиц. Интересен при этом способ обоснования такого решения. Учителя (и большинство студентов) оценивают свое решение как бы с позиции потенциальных учащихся. Они говорят о том, что излишнее дробление учебного текста затруднит внимание учащихся и последующее запоминание. Однако слишком крупное членение текста не дает возможности организовать эти процессы.

Таблица 1
Число смысловых единиц, выделенных в тексте студентами и учителями, %

Число смысловых единиц	Учителя	Студенты
Более 6	2,7	—
От 4 до 6	86,4	74,3
Менее 4	10,9	25,7

В то же время в ходе эксперимента выявилась и небольшая группа студентов, которые строили свои решения безотносительно

к потенциальным учащимся, и в этом случае они вычленили в тексте 2—3 части, совершенно не задумываясь над тем, насколько такое деление будет удобно для учащихся. Поэтому последующее обучение этих студентов было направлено на то, чтобы поставить их в позицию учащихся, посмотреть на текст как бы глазами учащихся.

Задание 2: постановка вопросов.

В курсе экономической географии СНГ учащиеся учатся анализировать диаграммы. Какие вопросы, с вашей точки зрения, целесообразно поставить перед учащимися для того, чтобы помочь им извлечь информацию из приведенных на данной странице диаграмм?

По мнению экспертов, целесообразно задать следующие вопросы:

1. На сравнение объемов диаграмм (как изменился объем промышленного производства в 1993 г. в СНГ по сравнению с 1983 г. в СССР?).

2. На изменение соотношений секторов диаграмм (как изменилось соотношение тяжелой и легкой промышленности за эти годы?).

3. На изменение одного из секторов в разные годы, например, доли легкой промышленности в двух диаграммах (какие изменения произошли в легкой промышленности за сравниваемые годы?).

Ниже приведена табл. 2, позволяющая сделать некоторые выводы относительно развития умения ставить вопросы при анализе диаграмм у студентов.

Таблица 2

Результаты решения студентами и учителями задания 2, %

Вопросы	Учителя	Студенты
На сравнение объемов диаграмм	51,4	14,4
На изменение соотношения секторов диаграмм	62,2	43,3
На изменение доли одного из секторов в двух диаграммах	70,3	61,5

Как показывают данные, студенты, в отличие от опытных учителей, не всегда могут сформулировать все необходимые для учащихся вопросы. Кроме того, вопросы эти иногда формулируются не совсем точно и не корректно (например: «Какие отрасли промышленности развиты в России?», «Дайте характеристику тяжелой и легкой промышленности в 1983 г. и в 1993 г.»). Поэтому необходимо было разъяснять студентам, что постановка вопросов в данном случае должна быть направлена на то, чтобы потенциальные ученики смогли извлечь из предложенных диаграмм достаточно полную информацию, но в то же время эти вопросы должны быть корректными.

Троцько Г. В., Трубавіна І. М.
(Харківський педуніверситет ім. Г. С. Сковороди)

СУТНІСТЬ ТА ВНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АКТИВНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Аналіз психолого-педагогічних джерел та вивчення практики роботи педагогічного вузу дозволяють зробити висновок про те, що підготовка вчителя до організації активної навчальної діяльності школярів буде успішною за умов, коли студенти самі включені в активну пізнавальну діяльність. Ця діяльність повинна мати професійну спрямованість. Тобто мова йде про те, що професійна підготовка майбутнього вчителя вимагає застосування нових технологій та максимального використання можливостей тих, що вже опробовані. Тоді студенти засвоюють новий матеріал, набувають професійних знань, умінь, навичок в процесі активної діяльності, мають можливість взяти участь в різних її видах, відчути на собі вплив різних форм, методів, засобів навчання, визначити їх позитивні та негативні риси, побачити методикау їх використання. На основі цього вони можуть потім застосувати більш впевнено ці способи організації пізнавальної діяльності у процесі своєї безпосередньої роботи в школі. Тобто навчальний процес у вузі повинен бути зразковим з точки зору активізації пізнавальної діяльності. Для цього у процесі підготовки майбутніх вчителів доцільно використовувати:

— авторські студентські заняття: студент вибирає найбільш близьку тему, готує та сам проводить практичне заняття; сам складає план диспуту та веде його;

— «мозкові штурми»: студенти обмежуються часом, розв'язують колективно якусь проблему (прикладом є передача «Що? Де? Коли?»);

— проблемні лекції, коли викладач ставить проблему та розв'язує її методом проблемного викладання знань; може бути діалог між двома викладачами як шлях розв'язання проблеми;

— проблемні запитання, завдання до практичних та семінарських занять, які розв'язуються у процесі евристичної бесіди, через частково-пошуковий та дослідницький методи;

— диспути (дискусії), коли студенти у колективній діяльності, через вистроєний за питаннями та скорований викладачем діалог, досягають істини;

— рольові та ділові ігри, що моделюють реальні ситуації (змінюються умови дій, а зміст та їх порядок відповідають ре-

льній ситуації), що наближає теоретичну підготовку до практичної;

— самостійну роботу як роботу під керівництвом викладача, за його завданням, у спеціально відведений для цього час, коли учні свідомо прагнуть досягнути поставленої мети та виявляють при цьому свої зусилля. Вона може бути фронтальною (коли студенти працюють за одним завданням, одними джерелами, в одному темпі, за єдиним планом); індивідуальною (при виконанні завдань, які враховують реальні навчальні можливості студентів і є різними за змістом, складністю, обсягом тощо); груповою або колективною (коли всі студенти працюють за одним завданням, але кожен виконує свою частку роботи, здійснюється колективне планування та контроль виконання);

— випереджаючі пізнавальні завдання як завдання, що спрямовані на повне або часткове самостійне оволодіння студентами новим матеріалом до його вивчення за програмою або на підготовку до цього.

Така організація діяльності буде сприяти підвищенню якості знань, формуванню професійних умінь та навичок, якостей особистості.

Шулдик ІВ. І.
(Уманський педінститут)

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Одним із важливих професійних умінь вчителя біології є вміння активізувати пізнавальну діяльність школярів, розвивати їх самостійність при набутті знань. Тому в процесі викладання методики біології ми звертаємо особливу увагу на ознайомлення майбутнього вчителя із системою керівництва пізнавальною діяльністю учнів і, зокрема, з методикою включення народних знань в зміст біологічної освіти та співставлення їх з конкретним змістом цих знань. Наші студенти оволодівають навичками включення народних знань в зміст навчального матеріалу в декілька етапів. Спочатку на лекціях з методики викладання біології ми знайомимо їх з теоретичними основами народної мудрості, її суттю, критеріями відбору пізнавального матеріалу, методичними шляхами включення народних знань в зміст біологічної освіти. Відпрацювання практичних умінь і навичок відбувається на лабораторних заняттях з методики біології.

На лабораторних заняттях ми вчимо студентів умівню застосовувати різні шляхи використання цього цінного матеріалу на уроках біології та в інших формах організації роботи учнів.

Зокрема ми звертаємо увагу майбутніх вчителів на необхідність:

1. Фрагментарного включення народних знань в зміст програмового матеріалу.

2. Концентрації народних знань в окремі параграфи і розділи.

3. Виділення відповідних знань в окремі параграфи, а також включення до змісту програмового матеріалу.

4. Використання народних знань в процесі позакласної роботи.

Відмічаємо, що позитивною стороною першого шляху є органічний зв'язок народних знань з програмовим матеріалом. Проте, в даному випадку цілісні знання про відповідний елемент національної культури формуються недостатньо.

Перевага включення народних знань в зміст навчального матеріалу окремими параграфами полягає в тому, що дозволяє зосередити увагу учнів саме на цьому елементі національного компоненту змісту освіти. Слабкою стороною його є те, що ці знання по відношенню до основного змісту програмового матеріалу залишаються зовнішньою системою.

Третій шлях включення народних знань в зміст біологічної освіти поєднує в собі позитивні сторони двох попередніх шляхів, тобто в даному випадку ці знання пов'язані за змістом з програмовим матеріалом, служать фоном для їх вивчення. Одночасно цей шлях дає можливість сформуванню цілісних знань про відповідний елемент національної культури.

Проте включення народних знань лише в процесі навчальних занять має певні обмеження щодо глибини та повноти розкриття елемента національної культури, який ми розглядаємо. Усунути ці недоліки можна, використовуючи четвертий шлях включення народних знань, тобто використання їх в позакласній роботі з біології.

Основним критерієм класифікації видів пізнавальних завдань для засвоєння народних знань ми обрали характер пізнавальної діяльності учнів. Дані завдання представляємо трьома групами:

1 — завдання репродуктивного характеру;

2 — завдання перетворювально-репродуктивного характеру;

3 — завдання пошукового характеру.

Наші спостереження показали, що розумне включення народних знань до змісту біологічної освіти може стати в руках студента, а потім і вчителя цінним засобом керівництва пізнавальною діяльністю учнів.

Бреус С. М.
(Криворізький педінститут)

ВИХОВНІ ВМІННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Сучасна дидактика надає великого значення підвищенню активності учнів у навчально-виховному процесі. Незалперечна думка про єдність навчання і виховання з часом набуває все більш різноманітного змісту. На зміну інформаційним, раціонально-логічним методам навчання, які розраховані на репродуктивне засвоєння школярами теоретичних знань і відтворення їх положень у практичній роботі, приходить розуміння, що за умови досконалого опанування предметом і методиками його викладання, вирішальне значення для організації ефективної навчальної діяльності школярів мають **виховні вміння** вчителя.

Досвід доводить, що для активізації навчальної діяльності учнів, вчитель повинен так налагодити цей процес, щоб він сприяв вихованню у школярів пошукової ініціативи, пізнавального інтересу, самостійності, розвитку спостережливості, творчої уяви, пам'яті, а, відтак — міцному, глибокому і продуктивному засвоєнню знань. Отже, всі перелічені та інші ознаки і якості активної навчальної діяльності учнів цілком залежать від педагогічної майстерності вчителя, від його виховних вмінь, від його спроможності чітко організувати навчальний матеріал, гучко керувати аудиторією, створювати творчу емоційну атмосферу уроку.

Спираючись на теоретичні розробки сутності та структури педагогічної діяльності Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна, А. І. Щербакова, теорію вмінь та навичок А. С. Дмитрієва, С. К. Кабанової-Меллер, Л. Ф. Спіріна, ми розглядаємо **вміння** як свідоме володіння певними видами діяльності, що засновані на знаннях суті, принципів, методів навчання та виховання в залежності від характеру конкретної педагогічної спеціалізації.

Основою є філософській концепції теорії діяльності, яка включає три основних взаємозв'язаних види, — перетворювально-трудоий, пізнавальний та спілкування — узагальнюючи теоретичні висновки з цієї проблеми Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна, А. І. Щербакова, ми уявляємо, що в структуру педагогічної діяльності входять такі групи навчально-виховних загальнопедагогічних вмінь:

— **навички і вміння педагогічного спілкування**, як основоположні у педагогічній діяльності вчителя; **комунікальні вміння**, що пов'язані з передаванням різного роду інформації; **організаційні вміння**;

— **орієнтаційно-мобілізаційні вміння**, включаючи формування переконань, критичне судження, педагогічно-вольову активність; самостійність;

— **пізнавальні вміння**, які поєднують дослідні, аналітичні навички творчої і репродуктивної діяльності, конструктивні вміння.

Для того, щоб ефективно організувати активну навчальну діяльність школярів (вчитель повинен під час підготовки до уроку, при розробці поурочних планів не лише відібрати, систематизувати та методично інтерпретувати навчальний матеріал, а й створити свого роду «режисерську партитуру», яка має бути розрахована на конкретну аудиторію. Кожен вчитель, мабуть, переживав несподівані для себе невдачі, коли гарно проведений урок в одному класі не вдається в паралельному. Причини тут можуть бути різні, але здебільшого вони зводяться до того, що вчитель не врахував повністю специфіки саме цього класу, не знайшов відповідної моделі педагогічного спілкування, не забезпечив умов виникнення таких педагогічних ситуацій, які б сприяли активізації навчальної діяльності. Отже, вчителю не вистачило саме виховних вмінь, навичок мобільно орієнтуватись в конкретних педагогічних ситуаціях, які складаються, корегуються і реалізуються в процесі безпосереднього педагогічного спілкування.

У виховній роботі слід завжди враховувати реальну обстановку, певний психологічний клімат аудиторії. Як відомо, дітям властива поведінка, яка виникає і змінюється під впливом певної ситуації. Фізіологічною основою ситуативної поведінки є домінуючий вплив подразників, які діють на психіку саме у цей момент. Оцінка конкретної ситуації — вихідна основа для керування виховним процесом, для організації педагогічного спілкування.

Педагогічна ситуація — це сукупність взаємодіючих факторів, які створюють реальну обстановку для навчально-виховної діяльності. Специфікою педагогічної ситуації є те, що вона або заздалегідь моделюється під час підготовки до уроку, або мобільно створюється вчителем з врахуванням уже виниклої реальної ситуації.

Прогнозуючи педагогічні ситуації, слід вважати, на те, що особистість учня діяльна і активна, вона вибірково ставиться до впливів на неї: одні — сприймає, інші — відкидає. Тобто ідеальна модель спрогнозованої в уяві вчителя педагогічної ситуації часто-густо корегується конкретними обставинами, і своєрідно відтворюється в мотивах діяльності і інтересах школярів. Вміння вчителя проникати в суть конкретної ситуації, розпізнавати мотиви і характер поведінки учнів, безперечно, дасть

могу обрати правильні педагогічні впливи, ровинути ситуацію, відновити її, якщо вона руйнується.

Педагогічна ситуація значною мірою визначається поведінкою вчителя, його мімікою, жестами, інтонаціями, експресією, змістом інформації. Ці способи спілкування, які є складовою частиною мовного акту, психолінгвістика розглядає як підсилювачі емоційності, експресивності акту комунікації. Психологи виділяють три типи таких підсилювачів: лінгвістичні (мовні) — слова, які передають зміст; позалінгвістичні — психологічний ґрунт сприйняття мови, обстановка мовлення; паралінгвістичні — голос, міміка, мести, інтонації, які виявляють ті відтінки думок і переживань вчителя, які не завжди можна виразити тільки словами. Ці підсилювачі значення мови володіють високим ступенем впливу, бо апелюють до емоційної сфери психіки дитини і через неї — до свідомості.

Педагогічна ситуація підтримується вмінням вчителя вступити у контакт з кожним учнем. Для цього педагогічна практика виробила багато прийомів: натяк, вказівка, запитання, підтвердження, запитальний погляд, приязне слово, підбадьорюючий кивок, осудливий погляд тощо.

Суб'єктом педагогічної ситуації є учень з його поведінкою, характером реагування на виховні вміння вчителя, мотивацією діяльності. Сприятлива для учнів педагогічна ситуація пов'язана з правильним режимом організації їх діяльності (розподілом фаз активності і відпочинку протягом уроку, зміною вражень, ритму заняття, організацією мікропауз тощо), позитивним психологічним кліматом, відсутністю подразників, що відполікають. Така ситуація забезпечує зацікавлений, інтенсивний характер діяльності, породжує надситуативну активність, яка виступає в проявах творчості, інтелектуального пошуку, пізнавального ризику.

Виховні вміння вчителя формуються і виявляються і в такому специфічному виді професійної діяльності як **педагогічне спілкування**. На відміну від спілкування в загальнолюдському розумінні, педагогічне спілкування — є категорія функціональна. Діалогова симетричність (що притаманна людському спілкуванню і передбачає унікальність кожного партнера та їх принципову рівність один одному) у взаємовідносинах вчителя з учнем лише умовна через вікову відстань, обсяг знань, досвід. Відносність симетричності з функціонального боку зумовлена тим, що метою вчителя є залучення учнів до своїх цінностей, а метою учнів — залучитися до них.

Освіта (тобто односпрямований процес передавання різного роду інформації) здійснюється засобами комунікації і сприяє

зазвosenню і запам'ятовуванню матеріалу. Процес же навчання (тобто передачі практичних вмінь) спрямований не тільки на розуміння, але й до наслідування. А це означає, що навчання потребує міжособистого контакту того, хто навчає з тим, хто навчається.

Виходячи з того, що педагогічне спілкування передбачає мистецтво духовного контакту, а також певного впливу вчителя на учня, можна сформулювати ряд педагогічних навичок та вмінь, необхідних вчителю для здійснення виховних імпульсів, для активізації навчальної діяльності школярів.

Це вміння спостерігати емоційний стан учнів, виявляти педагогічну ініціативу в організації взаємодії — спілкування, взаєморозуміння, педагогічний такт. Це вміння пристосуватись в спілкуванні, навички миттєвого включення, налагодження емоційного контакту.

Педагогічне спілкування розкривається в певній послідовності рівнів:

по-перше, це орієнтування в умовах спілкування, яке передбачає вміння вчителя усвідомити власний педагогічний стиль, установити контакт з аудиторією;

по-друге, це привертання до себе уваги, саморепрезентування, завоювання авторитету у учнів. Цей етап передбачає сформованість таких вмінь, як спроможність викликати до себе інтерес, навички педагогічної ініціативи, професійну волю;

третій рівень — розшуковий, перехід до дієвого спілкування. Він вимагає від вчителя високої сенсорної культури, вміння розпізнати особистість, спостерігати емоційний стан учнів, ідентифікувати з ними свій емоційний стан. Вміння коректувати сплановані дії в залежності від мінливих реальних обставин;

четвертий рівень — формування вмінь вербального спілкування, яке ґрунтується на розвинутій мовленнєвій культурі вчителя, на яскравому образному, асоціативному мисленні, на педагогічному уявленні, на вмінні вкладати в слово не лише інформацію, а й переконання, почуття, підключати учнів до свого бачення об'єкта викладання.

Активне педагогічне спілкування забезпечується безперервністю зворотніх зв'язків. Вчителю необхідно вміти визначити моменти, що потребують педагогічного втручання, тобто знайти «слабкі місця», виявити керуючі фактори і своєчасно ініціативно коректувати спілкування.

Узагальнюючи сказане, звернімо увагу ще на один аспект проблеми. В процесі вузівської педагогічної підготовки майбутні вчителі одержують цілий комплекс психолого-педагогічних знань. Окремо існують кафедри педагогіки, психології, педа-

гогічної майстерності і методик викладання спеціальних дисциплін. Але набуті знання, навички, вміння інтегруються лише в реальній педагогічній практиці.

Багаторічні спостереження за першими кроками майбутніх вчителів, консультування, анкетування студентів доводять, що в практичній роботі їм не вистачає саме виховних вмінь — вмінь організувати навчальну діяльність учнів, вмінь спілкування, ведення занять, здатності навчати способам творчої діяльності. Отже, мабуть настав час переструктурування професійної підготовки вчителя в напрямках формування діяльнісних підходів до організації навчально-виховного процесу школярів.

Гужанов С. И.

(Житомирський пединститут)

ОБУЧЕНИЕ ПРАКТИКАНТА ОСНОВАМ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРИ ПОДГОТОВКЕ УРОКА ЧТЕНИЯ.

Мастерство учителя начальных классов при проведении урока чтения заключается в такой организации учебного процесса, когда удастся использовать весь образовательно-воспитательный потенциал изучаемого рассказа, стихотворения или хрестоматийного отрывка. С этой задачей трудно справиться практиканту, что можно наблюдать при изучении рассказа Л. Н. Толстого «Два товарища».

Рассказ изучается во втором классе и обычно не вызывает у студентов-практикантов затруднений ни при подготовке, ни при его изучении. Однако, как правило, образовательно-воспитательные возможности этого рассказа студентами-практикантами используются не в полной мере.

Сюжет рассказа прост и незатейлив. Двум товарищам встретился в лесу медведь. Один из них от испуга упал на землю и притворился мертвым, другой же успел забраться на дерево. А когда медведь ушел, мальчик, спасшийся на дереве, стал смеяться над своим товарищем, спрашивая, о чем это медведь ему на ухо шептал. Оправившийся от страха товарищ передал ему слова медведя: «Плохие люди те, которые в опасности от товарищей убегают».

Рассказ-притча Л. Н. Толстого содержит большой воспитательный потенциал, который студент-практикант предполагает реализовать на уроке. Обычно он предлагает учащимся разговор о том, кого можно считать настоящим другом, а кого — просто товарищем, подводя учащихся к мысли, что такого товарища нельзя считать настоящим другом. Эта мысль лежит

на поверхности, она подсказывается как содержанием, так и заглавием рассказа. На этом обычно практиканты заканчивают анализ данного рассказа.

Только ли к этому выводу следует подготовить учащихся? Ограничиться только этим выводом — значит обеднить морально-этическое содержание рассказа, а следовательно, и его образовательно-воспитательный потенциал, который значительно глубже. Гениальный писатель и педагог предполагал, что молодой читатель при чтении рассказа должен будет проделать определенную мыслительную работу и сделать самостоятельно главный вывод. Материал рассказа и его форма притчи позволяють при его изучении учить читать авторские мысли «между строк». Мальчики очень испугались медведя, и в такой экстремальной ситуации вряд ли кто-либо из них смог бы помочь другому. Следовательно, главное не в том, что мальчик, спасшийся на дереве, убежал от товарища. Невозможность дружбы с ним раскрывается в его поведении после ухода медведя: здесь он ведет себя недостойно дружбы. Следовательно, с ним нельзя дружить не потому, что он не помог товарищу: схидная насмешливость его первых фраз перечеркивает былую дружбу. С ним нельзя дружить потому, что у него нет качеств, необходимых для дружбы: доброты, отзывчивости, сочувствия чужому горю, чувства сострадания, милосердия к ближнему.

Это и должны «увидеть» учащиеся, и задача практиканта помочь детям понять предательство насмешника, считающего такое поведение вполне нормальным. Прием работы здесь достаточно прост: необходимо лишь спросить детей о том, как бы они поступили на месте мальчика, спасшегося на дереве.

Тщательный анализ рассказа-притчи Л. Н. Толстого дает возможность методисту помочь начинающему студенту-практиканту увидеть большой образовательно-воспитательный потенциал изучаемого произведения, который заключается в его подтексте, и подсказать пути воспитательного воздействия на учащихся для воспитания не только истинного товарищества и крепкой дружбы, но и чувства сострадания, милосердия, в чем так нуждается современное общество.

Мишковська Т. Д.

(Чернівецький університет)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ
ДО АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Однією із актуальних проблем сучасної педагогіки є активізація пізнавальної діяльності учнів, яка повністю стосується і початкової школи.

Система освіти в Україні перебуває, у стані, який не може задовольнити тих вимог, що постають перед нею у наш час. Тому виникає протиріччя між інформованістю, інтелектом дітей, які зросли на даному етапі та існуючою системою освіти.

В роботах педагогів-науковців Вергасова В. Г., Шамової Т. І., Щукіної Г. І. доводиться, що в дитини до 8—10 річного віку в основному, на 80—90%, сформований інтелект.

Це підтверджується тими дослідженнями, які проводились в ЧДУ (бесідами, анкетуваннями, спостереженнями). Вони дають змогу говорити, що вчителі початкових класів, а саме, 70% опитаних вважають, що діти 1—3 класів здатні до самостійного виконання простих творчих завдань під керівництвом вчителя чи за своєю ініціативою: 50% стверджують, що молодші школярі прагнуть до творчого оволодіння навчальним матеріалом: 37% говорять про те, що в кожному класі початкової школи вчиться близько 45% дітей, які здатні до навчання на творчому рівні, а 10% з них оцінюють навіть як обдарованих. Отже, можна зробити висновок, що діти готові до навчання на творчому рівні.

Відомо, що активізація ПД учнів в першу чергу залежить від вчителя, який при цьому виховує у дитини самостійність. Ініціативу, працездатність, творчість, тощо. Адже, активізуючи навчальну діяльність школярів, вчитель із позиції об'єкта педагогічної діяльності змушує учня стати в позицію суб'єкта, який сам починає керувати своїм особистим розвитком, враховуючи загальнолюдські цінності та вимоги, які ставляться сучасним суспільством.

Виникає питання чи зможе сучасний вчитель вирішити дану проблему, чи зможе організувати навчально-виховний процес на більш високому рівні, який забезпечить активізацію ПД школярів. Даний аспект торкається як всієї загальноосвітньої школи, так і початкової зокрема, яка покликана сприяти становленню особистості дитини, цілеспрямованому виявленню і розвитку її здібностей, формуванню бажання і уміння вчитися.

Дослідження рівня готовності вчителів початкових класів до активізації ДП учнів дозволяють зробити висновок, що переважна більшість вчителів не готова до роботи в такому режимі. Відповідаючи на питання анкети, вчителі констатували труднощі при стимулюванні в учнів питань один одному, при організації міні-дискусій: 82% спостерігають у себе недостатність знань, умінь для розвитку творчого мислення, ініціативи: 66% стверджують, що їм важко формувати в учнів потребу в самостійній позакласній роботі; 71% говорять, що виникають труднощі при

формуванні в учнів уміння виділяти головне, робити висновки до теми.

Отже, постає проблема підготовки педагогічних кадрів до активізації ПД учнів, яка забезпечувала б навчання на суб'єктивно-творчому та об'єктивно-творчому рівнях.

Сьогодні в педагогічних закладах не готують студентів до роботи в такому плані, а тим більше до використання нових педагогічних технологій у педагогічній практиці. Але цьому треба вчити в педагогічних училищах, інститутах, університетах.

Бажаючи вирішити дану проблему, в ЧДУ на кафедрі педагогіки апробуються нові підходи до організації навчального процесу. Ми вважаємо, що для підготовки майбутніх вчителів до активізації ПД необхідно самих студентів включати до активної навчальної діяльності. Триває експеримент, метою якого є вирішення двох завдань: а) оволодіння змістом спецкурсу «Основи педагогічної майстерності»; б) підготовка студентів до активізації ПД учнів через включення їх у самостійну дослідницьку роботу під час навчання та педагогічної практики, коли вони отримують не лише теоретичні основи організації навчального процесу на творчому рівні, а й практичні уміння та навички застосування даних методів і прийомів на практиці.

Прокопович Ю. А., Сагарда В. В.
(Ужгородський університет)

ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Без підвищення активності і навчальної самостійності студентів, як важливішого фактора, що стимулює розвиток здібностей майбутніх вчителів, добитися позитивних змін активності навчальної діяльності школярів, з нашої точки зору, неможливо. Наш досвід переконує, що вирішення вказаних завдань можливе лише при впровадженні таких форм і методів навчання, які, спираючись на активність студентів в навчальному процесі, розвивали б їх пізнавальні здібності, знайомили з методами наукового пізнання, формували пізнавальні потреби і інтереси (мотиви), готували до професійної діяльності. Особливого значення у вирішенні цих завдань набувають лабораторні роботи з курсу педагогіки.

Нами зроблена спроба введення в програму вивчення курсу педагогіки модуля лабораторних робіт, як засобу розвитку педагогічних технологічних умінь і навичок щодо активізації навчальної діяльності школярів, та експериментальна апробація їх

змісту, структури і методики. Тематика лабораторних робіт охоплює собою окремі аспекти модулів: «Основи науково-педагогічних досліджень і тестології», «Дидактика», «Тесрія виховання та організації позашкільної роботи», «Школознавство».

Виконання студентами завдань, передбачених у змісті лабораторних робіт, вимагає інтеграції набутих ними знань, умінь і навичок в умовах безпосередньої соціально-педагогічної взаємодії з учнями. При цьому вони здобувають нові знання, розвивають пізнавальну активність, загальнонавчальні та спеціальні уміння і навички.

Проведення лабораторних робіт і особливо аналіз одержаних результатів впливають на емоційно-вольову активність студента, що знаходить своє вираження в реакції на завдання, в зростанні продуктивності навчальної діяльності, зосередженості, прагненні до самостійності, бажанні довести роботу до завершення.

Розвиток пізнавальної активності відбувається більш ефективно за умови комплексного характеру змісту завдань, тобто, який включає педагогічні, психологічні і навіть соціологічні аспекти. Кожна з п'яти лабораторних робіт, крім іншого, передбачає вивчення особистості дитини, що, крім фіксації вивчених індивідуальних відхилень, їх причин, розробку системи впливу на учня з метою забезпечення умов всебічного розвитку його особистості з урахуванням задатків, можливостей, інтересів, пошук шляхів активізації його пізнавальної діяльності.

Такі види діяльності студента, як обговорення результатів дослідження з учителем (класоводом, класним керівником), спостереження за діями учителя по реалізації запропонованого впливу (за умови схвалення) та аналіз наслідків, також входять у завдання лабораторного заняття.

Результати апробації змісту і методики проведення лабораторних робіт свідчать про їх дидактичну доцільність і ефективність. Вивчення модуля сприяє не лише підвищенню якості знань студентів, але й оволодінню різноманітністю видів професійної діяльності, що визначають рівень педагогічної майстерності, усвідомленню ними важливішого концептуального положення про те, що педагогічна теорія вдосконалюється в методології, конкретизується в технології і перевіряється на об'єктивність експериментальною практикою, досвідом.

Малаканова Л. В., Пивовар Н. М.
(Полтавський ледінститут)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО АКТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ В КУРСІ ОСНОВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У відповідності з сучасними вимогами суспільства, з посиленням уваги психолого-педагогічної науки до особистості школяра зростає актуальність проблеми активізації пізнавальної діяльності, можливе досягнення основної мети навчання — розвиток інтелектуального потенціалу учнів, їх здібностей до творчого мислення, формуванню ціннісного відношення до самого процесу пізнання. Пізнавальна активність учнів стимулює творчу діяльність в оволодінні змістом освіти, спонукає вчителів до самоудосконалення, забезпечує позитивну психологічну атмосферу для учня в школі й вдома, а тому є важливим засобом поліпшення навчально-виховного процесу.

Питання активізації пізнавальної діяльності учнів досить глибоко розглядається в курсі основ педагогічної майстерності. Предметом вивчення є теоретичні проблеми, мета, основні завдання, прийоми та засоби активізації пізнавальної активності учнів та її рівні.

Ми розглядаємо пізнавальну активність як рису особистості, яка реалізується у відношенні до пізнавальної діяльності, в стані готовності прагнення до самостійної діяльності з метою оволодіння духовною культурою людства, в якості діяльності, обумовленої свідомим вибором оптимальних шляхів для досягнення мети пізнання (В. І. Лозова), а активізацію учнів — як процес і результат стимулювання активності школярів (Т. І. Шамова). Студенти усвідомлюють, що головна мета активізації полягає у поліпшенні якості навчально-виховного процесу в школі і досягається розвитком активності та самостійності учнів, а основними завданнями активізації є забезпечення формування системних знань, мотивів діяльності та включення кожного учня в процес активного навчання. Студенти глибоко осмислюють й практично засвоюють рівні пізнавальної активності учнів, як просте відтворення (репродуктивне), перетворююче (реконструктивне) та творчий рівень діяльності. Спочатку майбутні вчителі вчать розпізнавати завдання різного ступеня складності, а потім розробляють самостійно й демонструють у лабораторних умовах різні види завдань та завдань для учнів з фахових дисциплін, орієнтованих на різні рівні пізнавальної активності учнів, розробляють варіанти можливої допомоги з боку вчителя для про-

дуктивної діяльності учнів при виконанні завдань та засвоєнні знань й умінь у результаті дій за зразком чи розв'язанні проблем і проблемних ситуацій із застосуванням знань у нестандартних умовах, творчих практичних роботах тощо.

Програмою передбачено опанування студентами прийомів активізації, використання елементів цікавого, унаочнення, організація пізнавальних ігор, змагань, показ важливості матеріалу для практики, знаходження головної у вивченому матеріалі, узагальнення, знаходження аналогії, розробка завдань на формування критичного мислення, індивідуальні завдання, використання індивідуальних, групових і колективних форм перевірки знань і умінь учнів, формування навичок само-та взаємоконтролю.

Як свідчить багаторічний досвід, така система роботи допомагає студенту глибше збагнути суть активізації пізнавальної вати та програмувати оптимальний характер пізнавальної активності учнів, як однієї з головних проблем уроку, продумованості учнів на уроках, швидше оволодівати технологією діалогічної взаємодії вчителя з учнями.

Сляднева С. В.

(Криворожский пединститут)

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ САМООБРАЗОВАНИЯ

Самообразовательная работа студентов в вузе значительно облегчает и содействует решению проблемы познавательной активности и самостоятельности будущих педагогов в приобретении знаний.

На современном этапе со всей остротой встает задача психологической и практической подготовки студентов к самообразовательной деятельности.

Дальнейшее совершенствование высшего образования в стране требует принципиально нового научного подхода к формированию личности учителя, и особенно развитию познавательной активности студентов. Эта задача может быть решена при соблюдении ряда принципиальных положений.

Во-первых, формирование у будущих специалистов стремления и умений удовлетворить свои познавательные потребности и интересы путем самообразования является важной задачей, обязательной для всех вузов и требующей целенаправленной учебно-воспитательной работы со студентами.

Во-вторых, обращая особое внимание на формирование у будущих педагогов мотивов их познавательной деятельности и

он отказывается; учитель, заметив потребительское отношение к жизни у одного из своих учеников, пытается переубедить его). Затем студенты менялись ролями и выполняли подобные задания, обосновав те методы воспитания, которые на их взгляд, имеют в каждой из ситуаций большую практическую значимость.

Использование деловой игры способствует развитию творческого мышления будущего учителя, стимулированию интереса к знаниям, закреплению установки к активной познавательной деятельности и формированию навыков руководства активной познавательной деятельностью учащихся.

На занятии по теме «Методы и средства обучения в школе» нами использовалась учебная дискуссия. Ведущая предлагала участникам дискуссии обсудить следующие вопросы:

а) Возможно ли в массовой школе «учить всех всему так, чтобы не последовало неуспеха»?

б) Обучение — это педагогическое воздействие учителя на ученика или педагогическое взаимодействие?

в) Как следует понимать высказывание Дж. Локка: «ничто не раскрывает в такой мере путь ученику, ничто ему так не помогает продвинуться вперед, как хороший метод»?

г) Учитель должен учить ученика или учить ученика учиться. В чем истина этих высказываний?

При изучении темы «Урок — основная форма организации учебной работы в школе» на лабораторно-практическом занятии студентам после рассмотрения теоретических вопросов была предложена педагогическая зарисовка «Мой первый урок в школе». Для выполнения этого задания мы помогли студентам мысленно создать план рассказа, помогли им создать следующие установки:

Как я войду в класс.

Каким будет мое приветствие ученикам.

С чего я начну свой урок, чтобы быстро расположить учеников к себе.

Каким по типу будет мой первый урок.

Как в процессе урока я буду активизировать класс.

Каким будет мое общение с учащимися на уроке, и т. д.

Таким образом, использование педагогических зарисовок на лабораторно-практических занятиях способствует формированию у студентов умения выражать свои чувства, желание брать на себя ответственность самостоятельного решения педагогических проблем.

Анализ проведенных занятий позволяет утверждать, что такой подход к методике проведения занятий обеспечивает ак-

тивную позицию каждому студенту, способствует развитию у него потребности в использовании полученных знаний для решения педагогических задач и усвоению новых знаний, формированию у будущих педагогов профессионально-значимых умений и навыков, в том числе навыков руководства активной познавательной деятельности учащихся.

Л. Г. Хаец, В. В. Рацлав)
(Славянский госпединститут)

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ОРГАНИЗАЦИИ АКТИВНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

Основным содержанием социально-экономических преобразований в сегодняшней Украине является переход от централизованного хозяйства с государственной собственностью к экономике рыночного типа. В этих условиях существенно меняются задачи как школьного образования, так и подготовки учителей для завтрашней школы, особенно, экономической подготовки. Важнейшей задачей является активизация познавательной деятельности школьников при изучении экономических дисциплин, вооружение их не только экономическими знаниями, но и практическими умениями и навыками в этой области. Для того, чтобы учитель овладел активными методами обучения и практически использовал их в своей работе, этими методами должен быть пронизан, прежде всего, учебный процесс в пеллуге. Активные методы обучения позволяют закрепить и углубить профессиональные навыки, уверенно использовать приобретенные знания и умения в конкретной обстановке, придать учебному процессу увлекательность.

Одной из эффективных форм организации коллективной познавательной деятельности являются учебные деловые игры. Разработанная игра имитирует организацию труда в школьных мастерских. Ее проводят со студентами специальности 7.010102 «Трудовое обучение». При этом преследуют цели комплексного использования и закрепления знаний по экономическим дисциплинам, усвоения методики подбора объектов труда учащихся, выработки умений и навыков организации труда учащихся. Игру проводят между командами по 5—6 человек. Игра состоит из двух этапов: подбор объектов труда и составление документации. Подбор объектов труда с учетом необходимости выполнения программы зависит от местных условий, возможностей мастерской, уровня умений и навыков учащихся. Кроме

соответствия программе к предметам труда школьников предъявляют и другие требования: они должны быть технологичны в условиях мастерской, безопасны, нетрудоемки, по степени сложности выполнимы силами учащихся, не требовать жестких сроков сдачи заказчику. Игра носит состязательный характер. Команды решают аналогичные задачи. Каждая группа добивается намеченных результатов, стремясь обеспечить высокую производительность труда и наибольшую прибыль школе. После анализа всего спектра потребностей заказчика и возможностей мастерской составляют ассортимент объектов труда, а затем планируют изготовление изделий по заказам в соответствии с программой по классам и операциям.

Второй этап игры включает расчет себестоимости изделий, определение цены, дохода, рентабельности и прибыли. Составляют технологическую и учетную документацию. Игру завершают анализом предложенных объектов, технико-экономических результатов команд, качества документации и реальности планирования, затем следует определение и награждение победителей. Продолжительность игры 8 часов, по 4 академических часа на каждый из этапов. Это позволяет командам за неделю, проходящую между разыгрыванием этапов, выполнить «домашнее задание», лучше подготовиться ко второму этапу, проштудировать соответствующую литературу, обсудить возможные трудности.

Игра получила высокую оценку как со стороны студентов, так и со стороны учителей трудового обучения различного профиля и стажа работы. Игра способствовала улучшению экономической подготовки студентов и повышению их готовности применять в школе активные методы обучения.

Потапенко О. Б.

(Криворожский пединститут)

ГУМАНИЗАЦИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА КАК ВАЖНЕЙШЕЕ УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ.

Среди современных тенденций в развитии образования особое место занимает гуманизация учебно-воспитательного процесса. Профессия педагога предъявляет особое требование к личности человека, которые и определяют уровень его профессионализма. Это и наличие глубоких знаний, а также нравственных установок, способность к творческому мышлению и умение реализовывать новые идеи на практике. Формирование

такой личности в большой степени определяется тем, насколько быстро и качественно студент сможет сориентироваться в постановке целей обучения и выборе приобретенных направлений их осуществления.

Если раньше профессиональная подготовка будущих педагогов носила ярко выраженный общественно-политический характер, то в настоящий момент все большее значение приобретает индивидуализация профессиональной направленности студентов. Новые условия дают возможность самостоятельно строить индивидуальную программу обучения, в которой возрастает роль таких ее форм, как спецкурсы и спецсеминары. Вообще палицо явная переориентация как характера цели обучения, так и его содержания с общественного на индивидуальный.

Сама возможность выбора будущим педагогом кроме содержания образования, еще и методов, форм обучения не может не способствовать росту его общекультурного уровня и качества профессиональных знаний. При этом возможность свободы будет стимулировать ответственность за сделанный выбор, что ведет к формированию самостоятельности в суждениях и решениях в отстаивании их.

Если всю учебную программу можно представить в сумме двух блоков дисциплин: базового и дополнительного, то в дальнейшем роль второго блока в виде тематических спецкурсов и спецсеминаров будет возрастать неуклонно. Это даст возможность будущим педагогам оптимально распределять свои силы в соответствии с целями обучения.

Данные выводы появились как следствие поиска решения проблем, стоящих перед высшей школой в плане повышения познавательной активности студентов. Одно из направлений этого поиска состояло в определении условий, которые способствуют созданию творческого отношения студентов к учебному процессу средствами истории педагогики. Проведенные исследования показали, что эффективность этой дисциплины в профессиональном становлении будущих учителей возрастает, если усовершенствовать методику преподавания путем использования активных методов; практиковать в учебном процессе проведение дискуссий и постановку проблемных вопросов; обеспечить активное участие студентов в научно-исследовательской работе, где главную роль играет выполнение творческих заданий.

Эти предложения призваны создать творческую атмосферу в деле овладения знаниями, сформировать у будущих педагогов самостоятельность, целеустремленность, активность, без которых невозможно становление личности учителя.

Мойсеенко Р. Н.
(Криворожский пединститут)

СОТРУДНИЧЕСТВО—КАК УСЛОВИЕ АКТИВНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО МУЗИНСТРУМЕНТУ

Проблема активизации учебной деятельности студентов в процессе обучения приобретает особо важное значение в связи с потребностью общества в специалистах инициативных, умеющих работать творчески, увлеченных своим делом.

Успешность обучения во многом зависит от того, как преподаватель руководит учебно-познавательной деятельностью студентов, какие приемы применяет для стимулирования активности, творческого подхода к изучаемому материалу, для развития познавательных сил студентов.

В процессе индивидуальных занятий по музыкальному инструменту углубление учебно-познавательной деятельностью является сугубо индивидуализированным в виду того, что учитываются индивидуальные различия в мотивации и приемах усвоения знаний студентами.

Исходя из того, что обучение игре на музыкальном инструменте представляет собой творческий процесс, отношения между преподавателем и студентом должны строиться на основе сотрудничества и сотворчества, предполагающих уважение, доверие и творческое взаимодействие обеих сторон.

В процессе работы над музыкальным произведением решаются две задачи: исполнительская и художественная, в результате чего происходит формирование не только специальных умений, но и интеллектуальных. Ведущая роль преподавателя в этом процессе несомненна. Так при раскрытии идейно-художественного замысла произведения возможно создать серию таких вопросов, которые потребуют напряжения интеллектуальных сил студента (гибкости мышления, воображения, восприятия) или самостоятельности в поисках их решения, например, история написания произведения, какому периоду творчества композитора оно соответствует, сравнить его с другими произведениями этого жанра, выявить связь с художественной литературой и живописью. Следует отметить, что авторитарный стиль деятельности преподавателя в этом процессе неуместен, он не должен подавлять инициативу, пытливость студента, а наоборот, давать возможность ему раскрыть себя, свой творческий мир. Положительная обратная реакция студента будет способствовать тому, что его личность будет вовлечена в процесс творчества, будут задействованы его внутренние силы, а

работа над художественным образом произведения станет более плодотворной и вдохновенной. Иногда в процессе споров, противоречивых взглядов на одно и то же явление может возникнуть новая своя концепция студента, имеющая повизну современности. Активизация деятельности студента на занятых по музыкальному инструменту способствует более осмысленному материалу, формированию общих взглядов преподавателя и студента в оценке и определении места произведения в музыкальном искусстве.

Совместная творческая работа преподавателя и студента способствует тому, что в результате «выступает эффект со-понимания, со-содействия, со-оценки» (Кондрашова Л. В.), который способствует продуктивному усвоению материала, развитию понятийного аппарата и образных представлений, расширению познаний в различных областях искусства, формированию взглядов и убеждений, а также практических умений и навыков.

Мищенко И. Б.

(Криворожский пединститут)

ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ К АКТИВНОМУ ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ ПОСРЕДСТВОМ ДИСКУССИИ.

В обеспечении подготовки учителя к организации активной учебной деятельности школьников особое место принадлежит дискуссии.

Дискуссии возникают во время решения различных проблем и ситуаций, между научным и житейским пониманием какого-либо вопроса, между умением и неумением применять знания на практике, и наконец, как способ совместной деятельности, организованной преподавателем.

Применяя дискуссию можно выявить отличия в понимании, толковании и усвоении теоретических и практических положений, установить истину, выработать единый взгляд, который отвечал бы истине.

Таким образом дискуссия должна повышать эффективность учебного процесса, усиливать мыслительную активность, самостоятельность и творчество всех участников.

Исследование проблемы овладения методами активного педагогического взаимодействия показало, что для будущего учителя:

— дискуссия является одним из наиболее приемлемых методов;

—результативность применения студентами дискуссии низкая.

Как удалось нам установить, основными причинами выявленных фактов являются:

—во-первых, недостаточное владение студентами методикой организации и проведения дискуссии;

—во-вторых, неспособность их увидеть и признать свою неготовность (в силу кажущейся простоты и бытового представления о ведении спора). Такое положение во многом объясняется преобладанием в подготовке будущего учителя теоретического знания над формированием практических умений и навыков активного педагогического взаимодействия.

Исходя из этого, один из этапов формирующего эксперимента предусматривал целенаправленное формирование технологических умений и навыков организации и проведения дискуссий в различных видах учебно-воспитательной работы.

Особое внимание при этом акцентировалось: —на способность видеть и формулировать вопросы; —готовность выразить личностное отношение к проблеме и предмету спора; —умение вовлекать в активное обсуждение; —культуру поведения в ходе дискуссии; —склонность к эмоционально-эстетической саморегуляции и стремление к созданию положительной психологической атмосферы во время дискуссии.

Успешность проводимой работы в заданных направлениях подтвердилась результатами уже первого среза, на основании которых нами были выделены три группы студентов по уровню их готовности к организации и проведению дискуссии. Выделилась (хоть и незначительная 14,2%) группа студентов, овладевших этим методом на достаточном уровне. Многочисленную (59,8%) группу составили студенты с еще не сформировавшимся стилем ведения дискуссии. Значительно уменьшилось количество студентов третьей группы (с 71,3% до 26%) с низким уровнем овладения методом дискуссии. Изменилась и качественная характеристика этой группы: появились самокритичность в отношении собственных возможностей и готовность к овладению приемами и техникой ведения спора. Однако для них по-прежнему представляют сложность ситуации публичного выступления и психологической готовности принять альтернативные точки зрения. Это подтверждает необходимость целенаправленной подготовки будущего учителя к использованию метода дискуссии.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Найважливішим завданням загальноосвітньої школи на сучасному етапі розвитку нашого суспільства — озброювати кожного учня методами, які б дали йому змогу самостійно продовжувати освіту, свідомо сприймати й виконувати надалі музичні твори. Щоб успішно справитися з цим на наш погляд, у вузі необхідно приділяти найсерйознішу увагу введенню активних методів навчання в лекційні, практичні і лабораторні заняття з курсу методики музичного виховання. Тому викладач, що читає цей предмет, прагне не стільки повідомляти основні положення масового музичного виховання, розкриває «секрети» розуміння специфіки музичного мистецтва, компоненти музичної мови, скільки впроваджувати творчі методи в навчальний процес з тим, щоб кожний студент у недалекому майбутньому озброїв ними учнів.

Методами, які сприяють активізації навчання школярів, ми вважаємо:

1. метод постановки питань за змістом і формою музичного твору;

2. самооцінка школярем свого виступу;

3. складання акомпанементу до заданих мелодій;

4. розв'язання музичних головоломок.

1 — використання цього метода у школі на уроках музики пояснюється студентам у процесі лабораторних занять на тему «Слухання музики в загальноосвітній школі». Зумовлено воно тим, що багато хто з учнів не уважно, поверхово сприймає музику, недосить чітко розуміє, що треба слухати у запропонованому їм творі..

Ми ознайомлюємо майбутніх вчителів з досвідом і результатами застосування цього методу (постановки запитань) для активізації навчальної діяльності. Ці матеріали дадуть їм змогу простежити поетапне формування у школярів умінь, навичок постановки запитань і визначення послідовності формулювання запитань:

а) за зовнішніми, найбільш доступними, «що лежать на поверхні», засобами музичної виразності;

б) що відображають внутрішню закономірність розвитку музичної думки;

в) що розкривають музику як «живе мистецтво».

На закінчення лабораторного заняття пропонуємо майбутнім вчителям самим поставити запитання за змістом і формою музичних творів (шкільної програми).

Аналізуючи на окремих прикладах якість і логіку поставлених запитань, ми відзначаємо, що не більше підходить до формального констатування компонентів музичної мови, причому найпростіших, суто зовнішніх ознак. Для усунення подібних недоліків надалі педагог пояснює студентам важливість постановки запитань таким чином, щоб одне запитання продовжувало інше.

В результаті систематичного застосування такого методу активізується навчальний процес, у школярів формується, зміцнюється інтерес до музики, розвивається логічне мислення і вміння чути головне у творі.

Самооцінка школярем свого виступу.

Активним методом навчання є самооцінка школярем свого виступу: виконання розучуваної музики, пісні, відповідь з музичної грамоти, слухання музики.

Розглянемо зміст роботи з практичного засвоєння студентами названого методу. На практичних заняттях з теми «Методика проведення музичних занять у 3 класі» ми навчаємо студентів самоаналізу своїх виступів, розробку ними музичних творів.

Так ми пропонуємо кільком студентам провести в аудиторії фрагмент уроку музики — бесіда і аналіз однієї й тієї ж пісні («Священна війна» О. Александрова). Після певної підготовки записуємо відповідь кожного студента на магнітофон, а потім пропонуємо звукозапис увазі майбутніх учителів.

Під час прослухування й оцінки магнітофонного запису власного виступу студенти добре чують випадки низького рівня культури мови, техніки мови. На підставі цього ми переконуємо студентів, що розповіді, бесіди, пояснювання нового матеріалу, формуючись, одержують своє «матеріальне втілення у слові». Зміст вступних пояснень, характеристик музичних образів передається педагогом і сприймається учнями у конкретній формі усної мови. Від того, наскільки досконала ця форма, багато в чому залежить ступінь дохідливості матеріалу уроку музики і співу. Ми вчимо студентів висловлювати свої думки точно, дохідливо, по-науковому строго.

Ефективним засобом підготовки молодих спеціалістів роботи в школі з учнями є лабораторні заняття з теми «Огляд методичних посібників, підручників, збірників у плані їх відповідності сучасним завданням музичного виховання у школі», на цих заняттях студенти навчаються складати акомпанемента до заданих мелодій без допомоги додаткових інструментів.

Розв'язання цього завдання необхідне, бо від учителя-музиканта вимагається уміння добирати нескладні супроводи до однополосно записаної у підручнику чи збірнику мелодії. При цьому майбутні вчителі повинні враховувати, внутрішньо чути стиль композитора, національні особливості мелодії.

Розв'язання музичних головоломок.

Одним з дійових способів активізації навчальної діяльності на уроці музики є розв'язання учнями музичних головоломок.

Нашим першочерговим завданням було переконати студентів, що звертання до ребусів, кросвордів тощо, ефективне тоді, коли вони вводяться вчителем немов випадково, коли вони дають кульмінацію уроку або приносять розрядку. Крім того, майбутнім вчителям рекомендувалося звертатися до музично-драматичних ігор при повторенні й перевірці знань учнів основ музичної теорії, історії музики. Головне джерело ігор — книга М. Б. Батинського. Як ти знаєш музику К., 1978.

Таким чином, практика показує, що застосовані нами методи активізації навчального процесу можуть перетворюватися у роботі з учнями і сприяти більш якісному навчанню їх музики і співу.

Г. П. Диденко, О. Д. Волочаєв

(Славянський госпедінститут)

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ К ОРГАНИЗАЦИИ АКТИВНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НА ЛАБОРАТОРНЫХ РАБОТАХ

Важным элементом подготовки учителя к организации активной учебной деятельности школьников является усвоение моделей организации и активизации обучения на занятиях по всем циклам дисциплин. Значение и необходимость этого зачастую недооценивается, имеющиеся здесь значительные резервы не используются. Наибольшие возможности возникают на лабораторных работах, которые занимают значительную долю учебного времени и достаточно приближены к школьной практике.

При выполнении лабораторных работ развитие активности и самостоятельности студента проходит три стадии. На первой стадии используют методические указания с «напоминающими» теоретическими сведениями и инструкцией алгоритмического характера. В задачи занятий входят знакомство с оборудованием и аппаратурой, приобретение навыков измерений и вычислений, освоение математического аппарата, закрепление лекционного материала, «узнавание» теоретических закономерностей

в эксперименте. На этом этапе используют полностью готовые к работе экспериментальные комплексы. Таковы, например, лабораторные работы «Изучение работы выпрямителя», «Изучение характеристик микросхемы» в курсе электротехники. На второй стадии методических указаний включают специальные теоретические сведения, развивающие лекционный материал, и инструкцию с неполным алгоритмом. Это заставляет студента на определенном шаге работы осуществить выбор физического или математического действия (операции) из определенного набора альтернативных вариантов или последовательности известных операций (элементов, приемов). Как правило, здесь экспериментально-вычислительный комплекс не вполне готов к проведению исследований. В задачи таких работ входит дополнение алгоритмов на основе изученных теоретических сведений, сборка экспериментальной установки из блоков (узлов, модулей), выбор программы обработки результатов из меню, сопоставление теории с экспериментом. Такова работа «Поиск неисправностей в цепи усиления звукового сигнала», где в качестве неисправности служит неподходящий источник питания, разрыв цепи, использование элементов с недостаточными выходными характеристиками, неправильная сборка схемы и т. п.

На третьей стадии методические указания включают специальные теоретические сведения, дополняющие материалы лекций, и инструкций, содержащие алгоритмы работы в общем виде. Задачами таких работ является разработка алгоритмов эксперимента на основе теоретических сведений, уточнение плана и условий эксперимента, составление (сборка) экспериментального стенда (установки), анализ экспериментальных данных в соответствии с теорией. Если дисциплину изучают в течение семестра, каждая стадия занимает 5—6 недель и включает 3—5 работ. Контроль усвоения теоретических сведений организуют с помощью тестов, соответственно, 1, 2 и 3 уровней. В начале бригады работают раздельно, а потом обмениваются результатами, сопоставляют и обсуждают их. Целесообразно вначале организовать 2 бригады, затем 3 и наконец — 4. Далее, от стадии к стадии растет переменность условий опытов: на первой — условия стабильны, на второй — выбирают из небольшого набора, на третьей может быть обеспечена неповторяемость условий и результатов опытов, что исключает списывание и порождает качественно новый уровень самостоятельности студентов.

Описанная система организации лабораторных работ показала высокую эффективность в преподавании ряда дисциплин,

обеспечила высокий уровень готовности будущих учителей к активизации учебного процесса в школе.

Деренко О. Ф., Нестеренко Л. П.
(Луганский пединститут)

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ШКОЛЕ СРЕДСТВАМИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Активность учащихся на уроке вызывает обычно анализ выполненной работы. При подготовке уроков изобразительного искусства у учителя большой арсенал и разнообразных материалов и техник, и различных видов деятельности, и самой структуры уроков. Такое многообразие может или подавлять, или активизировать учебную деятельность школьников.

Как показали наши исследования, наиболее доступными средствами общения, активизирующими учебную деятельность на уроках изобразительного искусства, являются игры и коллективные творческие дела, в основе организации которых лежит педагогика сотрудничества.

В процессе педагогической практики студентов мы предложили провести игры по изобразительному искусству, предшествующие программному материалу урока. Игры проводились во внеурочное время. Многие из них опережали содержание уроков. Это давало возможность на уроке уделить больше внимания на технику обработки той или иной композиции. Важным психологическим моментом было то, что учащиеся совершенно свободно воспринимали программный материал уроков, проявляя активность в учебной деятельности.

Предложенная нами система упражнений—игра позволила решить ряд учебно-воспитательных задач начальной школы по развитию творческих способностей средствами изобразительной деятельности.

Упражнения—игры включили в себя: «Восприятие формы», «Ознакомление с разнообразными материалами и техниками», «Воссоздающее воображение», «Восприятие цвета и колорита».

Названные нами упражнения—игры разработаны для 1—4-х классов с учетом всех разделов учебной программы и могут быть использованы в качестве дидактического материала на уроках.

Действенным средством активизации учебной деятельности младших школьников и совершенствования учебного процесса являются художественно-изобразительные коллективные творческие дела. Их роль мы рассматриваем в двух аспектах: как

средство активизации учебно-познавательной деятельности студентов и как деловую игру, моделирующую учебно-воспитательный процесс в школе.

В ситуации коллективной творческой деятельности каждый член творческой группы выступает как в роли воспитателя-организатора, так и в роли воспитуемого—рядового участника дела, что требует от студента активизации педагогического воображения, педагогической интуиции.

В подготовительный к педагогической практике период мы со студентами моделируем те коллективные творческие дела, которые они будут проводить с младшими школьниками на уроках изобразительного искусства: «Український рушничок», «Радость другу», «Весенние мотивы», «Осенние краски», «Зимняя сказка», «Небылицы», «Бином фантазии» и другие. На каждое коллективное творческое дело студенты составляют опорную схему, которая помогает реализации задуманного дела в практической работе с учащимися.

Изобразительная деятельность учащихся на уроке - КТД предполагает организацию в группах из 3—4-х участников совместных усилий детей по воплощению их творческого замысла в композиции, орнаменте, коллаже, аппликации, рисунке-фантазии и пр.

Педагогическая целесообразность игр и коллективных творческих дел в том, что они раскрывают художественно-изобразительные творческие способности студентов, формируют у них профессиональные умения, повышают интерес к педагогической деятельности.

Богатынская Н. В.
(Криворожский пединститут)

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ПРЕДМЕТАМ МЕТОДИЧЕСКОГО ЦИКЛА

В исследованиях психологов, педагогов, методистов рассматриваются различные аспекты теоретической и практической подготовки будущего учителя математики, но наиболее значимым ее компонентом признается умение решать задачи. Речь идет не только о вооружении будущего учителя умениями и навыками в решении математических задач, а и о целенаправленной подготовке его к обучению учащихся решению задач (формирование профессионально-педагогических качеств будущего учителя математики).

Изучение состояния подготовки студентов пединститута на занятиях практикума по решению задач, школьного курса математики и методики преподавания математики показывает, что проблема чему учить сильно доминирует над проблемой как и с помощью каких приемов следует учить и усваивать изучаемое.

Привычка использовать алгоритмические приемы в практической деятельности человека становится требованием нашего времени, мимо которого школа, вуз пройти не могут. Обучение студентов и школьников простейшим алгоритмам с последующим использованием их в процессе изучения математики способствует выработке у них особого стиля мыслительной деятельности: мышление становится более четким, пошаговым, со стремлением к завершенности, достижению некоторого результата, а потому более регулируемым со стороны субъекта, хотя и не лишенным склонности к воображению, творчеству.

За основу критерия для выяснения уровня сформированности умения решать задачу мы взяли умение самостоятельно отыскивать последовательность алгоритмов, ведущую к решению, и применять, реализовывать эту последовательность.

Говоря о необходимости формирования приемов алгоритмической деятельности в процессе подготовки будущего учителя математики к обучению учащихся решению задач, мы имеем в виду не механическое сообщение им готовых алгоритмов решения задач, в такую методику работы со студентами, при которой они самостоятельно, а порой с помощью преподавателя отыскивали бы соответствующие алгоритмы. Таким образом, обучение студентов алгоритмическим методам решения задач мы рассматриваем и как средство более эффективного научения их решению задач, и как способ формирования некоторых особых приемов деятельности (умение подвести задачу под ранее известный алгоритм решения, умение открыть общий метод решения определенного класса задач...).

В заключение отметим, что разрабатывая методику обучения студентов применению алгоритмов при решении задач, мы исходим из следующих методически целесообразных положений:

1. Любой алгоритм всегда является пошаговым отражением определенного метода решения конкретного типа задач, а поэтому необходимо, прежде всего, оценить значимость тех задач, которые будут решаться посредством алгоритма.

2. Целесообразность выделения тех или иных алгоритмов и обучения им студентов и учащихся школы определяется по меньшей мере следующими моментами: а) частотой распростра-

нения этих алгоритмов в задачах школьной математики; б) невысокой степени сложности рассматриваемых алгоритмов; в) их общеобразовательной значимостью, в частности, их ролью в становлении мировоззрения учащихся.

Бешевец Л. В.

(Криворожский пединститут)

ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ К АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ СРЕДСТВАМИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

Анализ посещенных уроков студентов-практикантов показал, что будущие учителя, имея запас знаний, умений и навыков, не умеют их реализовать на практике. Кроме этого они не владеют приемами эмоционального воздействия на учащихся, не умеют проявлять или сдерживать свои эмоции, поэтому эмоциональное состояние их характеризуется: напряженностью, медлительностью, торопливостью, скованностью, рассеянностью, что влечет за собой эмоциональную напряженность и снижение познавательной активности на уроке.

Причину неблагоприятной эмоциональной атмосферы на уроке можно объяснить повышенным уровнем тревожности будущего учителя. В результате проведенного исследования было установлено, что у большинства студентов высокий уровень тревожности (65%), средний уровень тревожности у 30% и низкий — у 5%. Студентов с высоким уровнем тревожности на уроках одолевают сомнения, тревоги, в результате возникают неадекватные нервные стрессы, следовательно, они не могут создать на уроке эмоциональный климат, способствующий повышению познавательной активности учащихся. У студентов с низким уровнем тревожности на уроке царит видимость порядка, но полное безразличие, со временем такие студенты становятся «урокодателями»..

Наиболее оптимальным для будущего учителя является средний уровень тревожности, когда он не безразличен, но и не пребывает в состоянии стресса. Такие студенты эмоциональны, даже немного артистичны, обладают развитой способностью к воображению чувству эмпатии, они ответственны и обладают творческими возможностями.

Системно-структурный подход к обучению убеждает, что деятельность преподавателя представляет собой общую социально-психологическую структуру: цель—мотив—способ—результат. Специфика деятельности педагога обусловлена един-

ством всіх компонентів, забезпечуваних різними факторами, в тому числі й емоційними. Задачею вуза є виховання студентів арсеналом прийомів емоційного впливу на пізнавальну активність учнів — це переключення уваги, композиційне моделювання, вплив кольору, коментарії, тренінг, музичний вплив, імітаційна інформованість, обмеження в часі і т. д. Ці прийоми мають різні функції. Наприклад, при первинному ознайомленні з новим матеріалом вони призначені створювати ситуацію несподіваності, здивування, новизни. На наступному етапі — моделювати ситуацію, викликаєму або спокій, або радість, або інші почуття. Але все це можливо виконати тільки тоді, коли на уроці з'являється єдине емоційне поле і для вчителя, і для учнів. Лише в цьому випадку вони будуть здивовані і радіють, огорчені і переживають, на уроці змінюється атмосфера творчості.

Аналіз уроків студентів-практикантів показав, що використання прийомів емоційного впливу сприятливо впливає на активізацію пізнавальної діяльності учнів, на весь навчально-виховний процес.

Бендікова О. І.
(Криворізький педінститут)

ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка вчителя до організації активної навчальної діяльності ґрунтується на його особистій творчій активності.

Аналіз наявних у літературі визначень поняття творчої активності дозволяє виділити такі положення:

1. Активність — сутісна характеристика діяльності суб'єкта.
2. Основні показники активності — свідомість, ініціативність, відповідальність, самостійність, дисциплінованість, творчість, — найважливіші внутрішні детермінанти самодіяльності особистості.
3. Самодіяльний характер творчої активності передбачає добровільність у здійсненні діяльності, її відносну незалежність від зовнішніх збудників.

4. Головними силами діяльності творчої активності особистості виступають її соціогенні потреби в самоствердженні, самореалізації, спілкуванні, пізнанні, творчості.

5. Задоволення цих потреб можливе лише в процесі взаємодії з навколишнім світом у певних ситуаціях.

У структурі творчої активності важливе місце мають такі

компоненти як емоційний, когнітивний, аксіологічний, праксе-нологічний.

Емоційний компонент визначає ступінь вираження відношен-ня особистості до всього, що відбувається в початковому про-цесі чи творчості, емоційне задоволення процесом, індефікацією з членами сумісної діяльності й емоційним комфортом у групі.

Когнітивний — знання моральних норм і правил, глибина орієнтації й розуміння сутності явищ на рівні особистості й суспільства, знання порядку виконання творчого завдання.

Аксіологічний — цікавість і необхідність творчої діяльності, ідеали й система цінносних орієнтацій, які відповідають висо-ким творчим необхідностям особистості та її соціальні уста-новки.

Праксенологічний — наявність досвіду творчої роботи, сфор-мованість творчий й інтелектуальних умінь, результативність і значимість особистого внеску в ту чи іншу спільно виконувану творчу діяльність, прояв ініціативи, самостійності, дисципліно-ваності, відповідальності й творчості.

Спостереження показують, що рівень сформованості твор-чої активності залежить від загального рівня розвитку студента, від досвіду участі у творчій діяльності, одержаного в школі, від наявності і розвиненості природених задатків.

Студенти з високим рівнем активності мають власний погляд на педагогічні постулати, сміливо аналізують свій і чужий досвід, уміло підмічаючи в ньому найсуттєвіше, висловлюють власні судження, готують оригінальні фрагменти уроків чи ви-ховних заходів, творчо підходять до розв'язання ігрових завдань, активно працюють у проблемних групах, проводять цікаві само-стійні дослідження, на педагогічній практиці застосовують но-ваторські прийоми і методи роботи, нетрадиційні форми органі-зації навчання.

Студенти з середнім рівнем творчої активності менш само-стійні у своїх діях і прийнятті рішень, їм часто бракує досвід творчої діяльності, заважає боязнь висловлювати оригінальні думки, невпевненість у позитивному результаті, низька само-оцінка своїх можливостей. Якщо у таких студентів достатній загальний рівень розвитку, є психологічна готовність до подолан-ня труднощів, то при певній системі педагогічної підготовки в основі якої лежить формування творчих здібностей, у них швидко підвищується рівень творчої активності і частина студен-тів цієї групи досягає високого рівня.

Остання група студентів слабо проявляє творчі здібності. Навчаючись у школі, такі студенти нерідко перебували у се-редовищі, яке не вимагало високого творчого потенціалу, репро-

дуктивне мислення переважає у них над творчим, вони часто схильні до стереотипів у діяльності. Включення в різноманітну творчу діяльність, індивідуальна робота з такими студентами сприяє підвищенню рівня їх творчої активності. а часто низький рівень інтелектуального розвитку, уяви, педагогічного мислення та інтуїції, достатнє оволодіння технікою педагогічної взаємодії, відсутність потягу до творчого пошуку, інтересу до педагогічної діяльності заважають цим студентам у повній мірі підвищувати рівень своєї творчої активності. Їм психологічно зручніше і легше діяти в певних рамках, не відчуваючи відповідальності за стереотипне розв'язання педагогічних задач.

Дослідження дозволило визначити зовнішні і внутрішні педагогічні умови формування творчої активності майбутніх педагогів. До зовнішніх умов належать:

— формування в студентському середовищі творчої атмосфери шляхом застосування активних форм і методів навчальної роботи у вузі (дискусії, ділові та рольові ігри, колективні творчі справи і т. ін.);

— диференційний та індивідуальний підхід до формування творчої активності студентів;

— включення майбутніх вчителів у безпервну підпрактику.

До внутрішніх умов формування творчої активності студентів відносимо: сформованість творчих здібностей особистості, прагнення до творчого пошуку, інтелектуальний рівень.

Забезпечення зовнішніх, підрахування внутрішніх умов формування творчої активності студентів дає змогу підвищити рівень підготовки майбутніх вчителів, сприяє розвитку їх творчого потенціалу. Високий рівень творчої активності майбутнього вчителя, дає, в свою чергу, підстави до організації активної навчальної діяльності школярів.

Бабенко Л. В., Григор'єва В. А.
(Криворізький педінститут)

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Беззаперечним фактом успішності педагогічної діяльності виступає необхідність створення певних умов взаємодії її суб'єктів, умов для розвитку глибокого пізнавального інтересу учнів, їх допитливості.

На шляху позитивного розв'язання вказаної проблеми важливим фактором виявляється пошук активних форм та методів навчання та виховання. Зауважимо, що в ситуації їх неоднозначного трактування доцільно врахувати: з одного боку — такі

аспекти як гносеологічний; діяльність вчителя щодо організації і керування пізнавальною діяльністю учнів; учіння — діяльність учнів, спрямовану на оволодіння ними знаннями, вміннями та навичками, а з іншого боку — суть їх має визначатися чуттєвим і раціональним, емпіричним і теоретичним рівнями навчально-пізнавальної діяльності учнів, їх взаємодію.

Підходячи таким чином до проблеми активних форм і методів навчання, зупинимо нашу увагу на ігровій діяльності в учбово-пізнавальну діяльність, а більше ніж 83% респондентів визнали підвищення інтересу до предмету, при викладанні якого застосовувалась ігрова діяльність.

Окрім того 80% учнів відзначили, що гра підвищує інтерес до товаришів, спонукає до переживання за їх успіх. Очевидно, що дидактичні ігри значимі не тільки як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності, а як перспективний шлях реалізації завдань виховання і розвитку особистості.

Однак, їх дієвість забезпечується високим рівнем вчителя у володінні таким методом як дидактична гра. В той же час дослідні дані свідчать, що тільки третя частина майбутніх вчителів на достатньому рівні готові до використання ігрової діяльності у навчанні. Більшою мірою це стосується студентів факультетів початкового навчання (48,7%) та музично-педагогічного (41,8%). Переважна ж частина майбутніх фахівців (63,4%) відчувають складність у доборі дидактичної гри, методиці її використання.

Вище згадані факти підтверджують і спостереження за діяльністю вчителів-початківців. Використання дидактичних ігор на уроках (математики, фізики, біології, літератури та мови, географії) таких вчителів носить рідкий і хаотичний характер. Хоч вони самі згоджуються, що у разі введення гри в урок діяльність учнів значно активізується.

Це наводить на думку про необхідність формування необхідних умінь ще на студентській лаві. Основними напрямками у цьому процесі вважаємо:

— по-перше: використання ігрової діяльності у навчально-виховному процесі підготовки студентів;

— по-друге: організацію розвитку практичних умінь студентів щодо застосування дидактичних ігор у фаховій діяльності.

Лещинская А. З.

(Криворожский пединститут)

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ К ОРГАНИЗАЦИИ АКТИВНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ.

Подготовка будущих учителей к организации активной учебной деятельности школьников является одной из первоочеред-

редных проблем. Это дало нам право после изучения соответствующей психолого-педагогической литературы, опыта педагогов-инноваторов и учителей-методистов, а также на основе собственного исследования, проведенного со студентами Криворожского педагогического института, разработать некоторые рекомендации, которые направлены на решение этой проблемы.

Творческий учитель работает не по шаблону, не формально, а опираясь на достижения современной педагогической науки и передовой практики.

Для организации активной учебной деятельности учащихся важно научить студентов умению использовать педагогическую теорию в своей практической деятельности, применять полученные знания в конкретных педагогических ситуациях.

В процессе обучения в вузе важно научить студентов правильному выбору стиля обучения с учащимися в плане сотрудничества, что будет способствовать активной деятельности школьников, а следовательно и активизации всего учебного процесса в целом.

Необходимо выработать у студентов положительное отношение и творческий подход к выполнению профессиональных функций, развить у них активную позицию педагога.

Моделирование профессиональных ситуаций и проигрывание их будут способствовать тому, что в своей дальнейшей практической деятельности они смогут с большим успехом формировать свои коммуникативные умения и навыки, развивать способности к пониманию учащихся, чтобы уважать воспитанников и предъявлять к ним объективные требования, включая их в активную учебную деятельность.

Большими возможностями для активизации учебной деятельности обладают нестандартные формы обучения как средство повышения эффективности урока. Такими формами могут быть: уроки—викторины; уроки—телемосты; уроки—аукционы; уроки—панорамы и мн. др.

Опыт работы в школе показал, что качество знаний школьников, повышение их интереса к учебе, формирование творческой личности с ее любознательностью и жаждой нового, проявлялись более ярко там, где студенты на практике для активизации учебного процесса применяли идеи педагогики сотрудничества:

Назовем некоторые из них:

учение без принуждения; идея трудной цели; идея опоры; идея свободного выбора; идея опережения; блоковая подача материала; идея самоанализа; идея использования интеллектуального

и эмоционального фона класса; личностный подход учителя к учащимся.

Подводя итоги сказанному, следует добавить, что для подготовки будущих педагогов к активизации учебной деятельности учащихся мы еще рекомендуем: самостоятельное проведение студентами семинаров, тематических занятий; написание творческих рефератов, активное выступление студентов на научных конференциях; организацию встреч студентов с педагогическими династиями; использование форм, теле- и радиопередач в проведении учебных и внеаудиторных занятий; практиковать индивидуальные и коллективные консультации.

Савченко Л. А.

(Криворожский пединститут)

ОРГАНИЗАТОРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ.

Усложнение задач, стоящих перед педвузом в подготовке учительских кадров, требует реализации научного подхода к совершенствованию организаторской деятельности студентов. Внедрение в практику нового подхода к подготовке будущих педагогов влечет за собой изменение структуры организаторской работы в вузе, ее характера, содержания, функций и методов. Поэтому организаторская деятельность способствует повышению познавательной активности студентов. В свою очередь познавательная деятельность предполагает включение будущих педагогов в систему расширяющихся отношений, раскрывающих специфику педагогического труда, обогащает и углубляет представления о сущности педагогической профессии.

Анализ организаторской деятельности в педвузе позволяет говорить о том, что познавательная активность студентов возрастает при реализации следующих направлений в вузовской практике:

— обучение разнообразным методам и приемам организаторской деятельности направленным на развитие педагогического мышления;

— разработка системы организаторских заданий, выполнение которых обеспечивало бы не только расширение профессионально-педагогического кругозора, углубление системы научно-педагогических знаний, но и развитие у студентов социальнотиширивованных свойств и качеств, присущих личности современного учителя;

—вычленение основных компонентов работы над собой, обеспечивающих профессиональное становление будущего педагога-организатора с учетом его индивидуальных особенностей, педагогических наклонностей и способностей.

Реализация этих мероприятий в процессе организаторской работы обеспечит систематическую работу по развитию познавательной активности студентов с первого курса.

В процессе педагогической подготовки в вузе студенты должны убедиться в том, что без определенного уровня развития организаторских способностей они не могут постигнуть высокого уровня профессионализма, творчески выполнять свои обязанности.

Важным средством активизации познавательной деятельности является метод моделирования ролевых ситуаций, ролевые игры, которые обладают большими возможностями в плане формирования готовности к организаторской деятельности студентов. Это способствует формированию у студентов умения активизировать внимание слушающих, оценивать, предъявлять определенные требования к использованию педагогической теории как инструмента педагогического действия, объективно оценивать ситуацию, в которой приходится действовать и находить педагогически целесообразные решения. Активизация позиции студентов в организаторской деятельности путем использования таких заданий, в процессе выполнения которых обостряются профессиональный интерес, актуализируются имеющиеся знания, формируются навыки педагогического анализа, развиваются организаторские способности и установки, позволит обеспечить повышение познавательной активности будущих педагогов.

Григоренко Л. В.

(Криворожский пединститут)

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА СРЕДСТВАМИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

Поиск оптимальных путей формирования педагогического профессионализма у студентов в условиях педвуза сопряжен с реорганизацией не только дидактической и методической основы учебных занятий, но и перестройки всей организации самостоятельной работы как важного звена в профессиональной подготовке будущих педагогов. Среди факторов, определяющих результативность самостоятельной работы, следует выделить

профессионализацию ее содержания, разнообразие заданий и повышение их творческого характера, степень познавательной активности и самостоятельности студентов при их выполнении.

В процессе исследования, проведенного на базе Курьворожского пединститута, было установлено, что интерес студентов к выполнению задания значительно повышается, а результаты самостоятельной работы более эффективны, если в процессе самоподготовки удается обеспечить каждому студенту активную позицию.

Одним из средств повышения познавательной активности будущих педагогов является использование в процессе самостоятельной работы разнообразных заданий и активных методов познавательной деятельности. Если при традиционном подходе к организации самостоятельной работы, студент в основном усваивает и воспроизводит учебную информацию, то в процессе выполнения заданий-ситуаций, решения педагогических задач, аннотирования, рецензирования и творческих заданий он формирует цель, определяет оптимальные пути ее достижения, что ставит его в позицию активного участника познавательного процесса.

Система упражнений, предполагающая использование активных методов самостоятельной работы, позволяет изменить позицию студента из пассивного воспринимающего и воспроизводящего на занятиях учебную информацию к активному участника самообразовательного процесса, что не может положительно не сказаться на формировании готовности его к профессиональной деятельности.

Результативность самостоятельной работы студентов определяется ее перестройкой в двух направлениях:

— создание в процессе самоподготовки по педагогическим дисциплинам обстановки, моделирующей будущую профессиональную деятельность студентов через использование ролевых ситуаций, заданий-ситуаций, педагогических задач и игр и специальных упражнений в использовании педагогической теории для решения практических задач;

— включение студентов в непосредственную педагогическую деятельность посредством выполнения системы заданий в период педагогической практики, УИРС, НИРС и самостоятельного тренинга по профессиональному самосовершенствованию.

Как показало проведенное исследование, перестройка самостоятельной работы в этом направлении обеспечивает создание условий, в которых студент усваивает профессиональные знания в реальном процессе подготовки и принятия решений. Самостоятельная работа с использованием активных методов

приобретает для него личностный смысл, поскольку обеспечивает переход от познавательной к профессиональной мотивации.

Использование в процессе самостоятельной работы разнообразных творческих заданий не только углубляет и расширяет профессиональный кругозор студента, но и закрепляет такие качества как профессиональную направленность ума, способность творчески решать педагогические задачи, использовать в практической работе достижения педагогической науки и передовой школьной практики.

Мальцева С. Г.

(Криворожский пединститут)

ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ К ФОРМИРОВАНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ У УЧАЩИХСЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В системе математических знаний понятия играют ведущую роль. Нельзя сформулировать ни одну теорему, решить задачу не оперируя математическими понятиями.

Очень важно (в процессе обучения математике) обеспечить высокий уровень усвоения учениками понятий, что непосредственно зависит от правильной организации процесса их формирования.

Студентов необходимо вооружить знаниями о том, что собой представляют математические понятия с логической точки зрения, какие существуют внутрипонятийные связи, их роль в усвоении понятий учащимися, а также научить составлять системы упражнений для формирования понятий и учащихся.

Усвоение математических понятий способствует развитию системного стиля мышления школьников. Выделяя связи между понятиями, учащиеся убеждаются в необходимости переноса и синтеза знаний. При этом у них развивается умение обобщать знания, в единичном увидеть общее, в общем оценивать особенное. Необходимо формировать у учащихся и полноценные понятия и общие способы умственных действий с понятиями (действие, подведение под понятие, выбор необходимых и достаточных признаков для распознавания объекта, выведения следствий о принадлежности или непринадлежности предмета к понятию).

Сообщение учащимся математических понятий без опоры на деятельность ведет к формальному запоминанию. Глубина и

прочность усвоения математических понятий обеспечивается только тогда, когда ученики совершают полный цикл познавательной деятельности по их овладению, что возможно при выполнении специально подобранной системы упражнений.

На занятиях по предметам методического цикла, исходя из закономерностей усвоения знаний, этапов формирования математических понятий, студентов следует обучать подбору системы упражнений, системообразующим признаком которой является ее функциональная направленность на формирование понятия. Причем, система упражнений, на формирование некоторого математического понятия есть элемент системы более высокого порядка, направленной на формирование системы понятий.

Студенты практикуются в подборе упражнений:

- 1) мотивирующих введение понятия;
- 2) направленных на выявление существенных признаков (основного содержания) понятия;
- 3) направленных на усвоение полного содержания понятия;
- 4) способствующих усвоению основного содержания;
- 5) способствующие установлению межпонятийных связей;
- 6) для оперирования понятием на различном уровне сложности;
- 7) для классификации понятий;
- 8) для контроля усвоения содержания объема понятий, умение оперировать понятием.

Предложенная система упражнений, с точки зрения преподавания, представляет собой средство управления деятельностью ученика, с точки зрения процесса учения — средство усвоения математических понятий. В ней воплощено содержание знаний о формируемом понятии и она подразумевает овладение специальной операционной системой умственных действий, а так же направлена на установление системы понятий.

Суворова А. Г.

(Национальная педагогическая гимназия № 24, г. Кривой Рог)

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФОРМ МЕТОДИЧЕСКОЙ УЧЕБЫ МОЛОДЫХ УЧИТЕЛЕЙ ПО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Анализ школьной практики позволяет говорить о том, что вчерашний выпускник педвуза не всегда готов к руководству активной познавательной деятельности учащихся. Причины такого положения следует искать в том, что молодой учитель

плохо владеет культурой умственного труда, переработки и передачи учебной информации. Методическая учеба, организуемая в школьной практике, должна оказать помощь в снятии этих затруднений.

Для решения этой задачи необходимо реформировать так методическую работу с учителем, чтобы ее средствами постоянно стимулировать его потребности в совершенствовании уровня профессионализма, педагогического мастерства, критически оценивать его деятельность, повышать общую и педагогическую культуру, развивать творческую активность. В практике работы нашей гимназии используются разнообразные формы методической учебы. Мы исходим из того, чтобы поднять уровень активности молодых учителей, активизировать познавательную деятельность и вооружить их приемами творческой работы возможно при нестандартных формах организации методической службы в школе. Эффективными формами внедрения новых идей в нашем опыте стали методические фестивали, посиделки, педагогические КВН, дискуссии, брейн-ринги, деловые игры, конференции. Особенности таких форм и приемов в том, что они дают возможность создавать реальные ситуации, в которых пассивное восприятие учебной информации просто невозможно, учитель вынужден сам обратиться к педагогической науке и передовой практике, чтобы потом в общении с коллегами на равных показать свою педагогическую эрудицию.

Отличительной особенностью методической работы в школах нового типа является ее научная, поисковая направленность. Поэтому немаловажное значение в содержании этой работы имеет научно-теоретическая подготовка учителя, без которой невозможен творческий поиск, нестандартный подход к решению учебно-воспитательных задач, анализ результатов своего труда.

Интересная форма работы с молодыми учителями — создание школы начинающего учителя, где педагоги-мастера рекомендуют, учат, демонстрируют разнообразные положения методических приемов на уроках. Они проводят педагогический диалог «наставник—стажер», анкеты по научно-теоретической подготовке, открытые уроки опытных учителей и педагогические пробы молодых учителей, моделирование уроков, конструирование нестандартных типов уроков, взаимодействие уроков с последующим глубоким анализом.

Особое внимание уделяется проведению уроков, которые таят в себе огромные возможности для активизации мышления учащихся. Это уроки-лекции, уроки-семинары, уроки-диспуты, уроки-конференции, уроки-танцемы, уроки-панорамы, уроки-

экскурсии, уроки-научные советы, уроки на интегративной основе.

Нестандартный урок — это прежде всего творчество, искусство учителя, использование нетрадиционных форм работы, ситуаций. Для нестандартных уроков характерна информационно-познавательная система обучения — это овладение готовыми знаниями, поиск новых знаний, раскрытие внутренней сущности явлений через игру, лекцию, диспут.

На этих уроках предельно повышается познавательная самостоятельность, творческая активность, инициатива учащихся. Обучение направлено на развитие, повышение качества знаний, формирование трудолюбия и выработку необходимых в жизни навыков и умений.

Кадченко Л. П.

(Криворожский пединститут)

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗИЦИИ СТУДЕНТА КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Эффективность формирования профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности в значительной мере зависит от форм и методов работы, применяемых преподавателем в процессе обучения иностранному языку.

Одним из основополагающих принципов, использованных нами в опытно-экспериментальной работе, являлась активизация позиции студента. Составляя программу опытных заданий, мы стремились к тому, чтобы сама ее организация способствовала превращению студента из объекта в субъект обучения, а использование творческих заданий проблемного характера, нетрадиционных форм занятий, при которых студент получает знания не в готовом виде, а в результате решения определенных задач, активизировало бы его позицию, развивало познавательные интересы, стимулировало творческую активность, т. е. являлось действенным фактором профессиональной подготовки.

Значительное место в программе опытных заданий занимали дидактические игры. Использование игр дало нам возможность одновременно решать речевую (учебную) и дидактико-методическую (профессиональную) задачи. Содержание игр, моделирующих на занятиях по иностранному языку существенные стороны учительской деятельности, составляло мотивационную основу для приобретения студентами синтеза знаний предмета и конкретных педагогических умений. В ходе дидак-

тической игры. Обучаемые намеренно ставились в ситуации, где они должны были выполнять строго определенные функции, связанные с их будущей профессиональной деятельностью. Они как бы примеряли на себя ту роль, которую им предстоит выполнять в дальнейшем. Мы полагали, что участие в учебной игре будет способствовать развитию у будущих учителей профессионально важных качеств: педагогического мышления и кругозора, находчивости, готовности ответственно и творчески выполнять свои педагогические обязанности.

В процессе опытно-экспериментальной работы студенты участвовали в деловых играх под условными названиями «Урок в средней школе», «Педсовет», «Классное собрание», «Встречи с учителями-новаторами», «Посещение школы зарубежной делегацией» и др.

Использование дидактических игр позволило нам изменить позицию студента, изучающего иностранный язык, от простого слушателя, пассивно получающего знания в готовом виде, до активно действующей личности.

В пользу применения дидактических игр в нашем экспериментальном обучении свидетельствовало и то, что они являются важным средством превращения педагогической теории в практику, поскольку в поиске выхода из сложившейся ситуации в процессе таких игр студенты комплексно применяют на практике полученные ими ранее теоретические знания.

Результаты опытно-экспериментальной работы показали, что дидактические игры способствуют овладению студентами рядом профессионально необходимых умений, таких как анализ и оценка педагогической обстановки, постановка педагогической цели, выбор средств и методов ее достижения, прогнозирование конечного результата, корректировка деятельности, оценка достигнутого. Это ведет к накоплению в будущем педагогов необходимого личного профессионального опыта, который впоследствии будет вынесен ими за пределы учебной ситуации и взят за основу реальных профессионально-педагогических действий.

Луденко И. А.

(Криворожский пединститут)

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗИЦИИ СТУДЕНТА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ КАК УСЛОВИЕ СТАНОВЛЕНИЯ ЕГО ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ

Современная школа нуждается в учителе с высокой общей и педагогической культурой, профессиональной ответственностью.

стью и активностью, индивидуальным стилем деятельности и творческим подходом к решению учебно-воспитательных проблем.

Готовность к творческой деятельности выступает важным показателем активной профессиональной позиции учителя. Воспитание этого личностного образования предполагает переход от массово-репродуктивного к индивидуально-творческому подходу в педагогической подготовке будущего учителя, то есть создание условий для выявления и формирования индивидуальности, неповторимости профессионального облика каждого студента.

Решение этой задачи невозможно без активизации позиции обучаемых в вузовском процессе и развития основ саморегуляции, заложенных в природном «Я» каждого студента (интуиции, рефлексии, мышления, воображения, особенностей природных задатков, способностей). Формирование педагогического «Я» основано на личностно-деятельностном подходе и определяется системой факторов, обеспечивающих индивидуальность личности будущего учителя.

Изменение статуса студента в процессе педагогической подготовки с пассивно воспринимающего учебную информацию на активного участника и организатора познавательной деятельности невозможно без получения новой информации и обнаружения личностного смысла этой информации каждым студентом; моделирования профессиональных ситуаций и активных действий обучаемых в обстановке профессионального выбора с целью нахождения оптимальных путей выхода из нее.

Опытная работа, проведенная со студентами различных курсов Криворожского педагогического института, позволяет прийти к следующим выводам:

— активизация позиции студента в учебном процессе позволяет осознать личностный смысл приобретаемых знаний в процессе педагогической подготовки и способствует нахождению каждым будущим учителем своего педагогического «Я»;

— разнообразие деятельности, побуждающее каждого обучаемого задавать вопросы, сомневаться в верности высказываемых суждений, искать оптимальные решения, опираясь на собственный опыт, нацеливает его на самооткрытие, самосовершенствование, поиск индивидуального стиля деятельности;

— рост активности студентов на учебных занятиях в процессе выполнения коллективных творческих дел, объединяющих в себе нестандартные конструкторские, поисково-творческие задания, сюжетно-ролевые и деловые игры, психологические и педагогические зарисовки, конкурсы, тренинги и моде-

лирование типичных школьных ситуаций, способствует реализации индивидуальных возможностей и способностей будущих педагогов, закреплению и формированию индивидуальности, неповторимости их личности;

— активная позиция будущего учителя на занятиях по педагогическим дисциплинам способствует преодолению функционального и развитию целостного видения педагогической действительности, культивирует самоорганизующуюся и саморазвивающуюся личность, ее творческую сущность;

— активные действия студентов в учебном процессе помогают преодолеть формализм, штампы, стереотипы, овладеть нестандартными учебно-воспитательными технологиями, брать на себя ответственность за творческое решение педагогических задач, бережно относиться к накопленному опыту.

Руденко Т. И.

(Криворожский пединститут)

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ КАК УСЛОВИЕ АКТИВИЗАЦИИ ЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

Исследовательские способности педагога мы рассматриваем в следующих аспектах:

— умение выделить главные факторы, влияющие на учебно-воспитательный процесс;

— владение методами их всестороннего исследования;

— диагностирование целесообразного изменения изучаемых фактов.

В совокупности это дает возможность раскрыть механизмы активизации процесса формирования личности школьника.

В этой связи нас интересовал вопрос готовности будущего учителя к организации исследовательской деятельности в школьной практике. Экспериментальную базу составили студенты IV курса Криворожского педагогического института, проходящие практику в городских и пригородных школах.

Оказалось, что почти 67,8% студентов, в общем-то, способны увидеть особенности развития классного коллектива, выделить главные проблемы этого процесса. Однако, когда им предложили составить программу констатирующего исследования одной из определенных проблем, то с этим заданием справились не более четверти респондентов.

Еще более затруднительным оказалось для студентов задание по определению путей положительного решения проблемы.

Цільного представлення ні один студент не продемонстрував. В основному вони пропонували набір окремих заходів.

При прогнозуванні пропонуваного результату, вибраного впливу, більше половини (56,3%) студентів орієнтуються на бажаний ефект, не враховуючи реальних обставин.

Звичайно, що успішність роботи таких студентів-практиків значно нижче, ніж у студентів з вищим рівнем розвитку дослідницьких навичок. Характеризуючи діяльність останніх, можна сказати, що:

- на їхніх заняттях підвищується працездатність учнів;
- успішність учнів їхніх класів значно вища;
- інтерес до предмету підвищується навіть у слабо успішних учнів;
- характер взаємодії вчителя і учнів можна охарактеризувати як співпрацю;
- підвищується частота учнів, готових до самоосвіти і самовиховання.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що проблема формування дослідницьких здібностей сучасного вчителя залишається актуальною, представляє сьогодні серйозну проблему і потребує свого позитивного рішення.

Кіраль О. С., Токмань Г. Л.
(Бердянський педагогічний інститут)

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПОВІСТЕЙ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

На зламі XIX і XX століть в українську літературу приходять нова генерація письменників, які ставлять гострі національні, визвольні, соціальні, духовні проблеми, надають образам характерам психологічної глибини, проводять модерні експерименти з формою. Творчість М. Коцюбинського, одного з представників цієї генерації, є багатим ґрунтом для виховання духовності, формування естетичного почуття, інтелектуального розвитку учнів, активізації розумової діяльності учнів.

На наше переконання, вчитель найбільше активізує мислительну діяльність учнів учнів через такий тип уроку, як проблемний семінар. Перед старшокласниками заздалегідь ставляться проблеми, тобто складні питання, які потребують вивчення, дослідження; на уроці-семінарі школярі пропонують власні ва-

ріанті їх розв'язання, аргументуючи висловлену точку зору. Аргументація обов'язково містить влучне цитування художнього тексту, отже виникає потреба в повторному зверненні до твору, відбувається друге, вище коло його осмислення учнями.

На урок — проблемний семінар за повістю «Fata morgana» виносяться питання:

— Як назва повісті пов'язана з образом деї — героїні середньовічного міфу, з подіями революції 1905 року, з ідеєю вічного зіткнення мрії з дійсністю?

— Визначте ланцюжок поетичних асоціацій, який починається образом осіннього дощу в пейзажі у кінці 1-ої частини твору.

— Які соціальні типи селян змальовано автором?

— Чому, на вашу думку, М. Коцюбинський зробив підзаголовок «З сільських настроїв»?

Як показує багаторічна практика проведення названого уроку в СШ № 16 м. Бердянська, розв'язуючи проблеми, десятикласники проводять паралелі між образом землі у Коцюбинського і персонажем британських міфів феєю Морганою; зіставляють такі поняття, як історична правда, і художня правда; філософськи осмислюють вічну суперечність людського життя — неспівпадіння мрії з дійсністю. Перебіг асоціацій у пейзажі «Ідуть дощі» спонукає учнів до встановлення зв'язків між мікрообразами опису — зв'язків швидше емоційних та естетичних, ніж суто логічних. Для того, щоб визначити, які соціальні типи селян змальовано автором, учнівська думка мусить долати шлях від окремого до узагальнень, від індивідуального до типового — у результаті Хома Гудзь постає як вічний наймит, Волики — як безземельні селяни, Прокіп Кандзюба — як малоземельний хазяїн тощо. Останнє запитання — про підзаголовок «З сільських настроїв» — стає поштовхом для аналізу художнього тексту в двох ракурсах: об'єктивованої авторської розповіді про надії і зображення внутрішнього світу героя, його вражень від зовнішніх подій. Співставивши результати аналізу, учні доходять висновку про цілковиту перевагу в творі зображення настроїв героїв, їх вражень. Ці висновки стають сходинкою до наступного ступеня інтелектуального сприйняття твору: вчитель демонструє репродукції картин художників-імпресіоністів і через бесіду з учнями визначає стиль М. Коцюбинського як імпресіоністичний.

Уроки — проблемні семінари не завершують роботи над прозою М. Коцюбинського. Як підсумок вивченого і водночас новий імпульс до розумової діяльності учнів проводиться контроль-

на робота за індивідуальними картками — питальниками, опрацьовуючи які старшокласники звертаються до конкретних уривків з художніх текстів, розмірковують над ними, виконуючи ряд мислительних операцій.

РАЗДЕЛ I. Активизация учебной деятельности школьников в педагогической теории и практике

1. Буряк В. К. Педагогическое проектирование как условие активизации познавательной деятельности учащихся.

2. Сергеев О. В. Механізми інтуїтивного розв'язання творчих задач.

3. Іваніцький О. І., Сергеева І. О. Деякі проблеми технології концентрованого навчання.

4. Сухочєєва Н. М. Нестандартний урок як засіб активізації навчальної діяльності учнів.

5. Ткаченко Н. И. Познавательная активность как условие результативности учебной деятельности школьников.

6. Филиппенко Н. И. Структурирование учебного текста как элемент обучающей деятельности.

7. Черных Л. А. Теоретические основы разработки методической системы обучения.

8. Чиж А. Н. История проблемы активизации учебной деятельности школьников.

9. Пальшкова И. А. Коллективная работа как условие активизации познавательной деятельности учащихся.

10. Морозов В. В. Диалог как средство активизации познавательной деятельности учащихся.

11. Беленькая О. А., Матвейко А. А. Организационно-деятельностный подход к обучению в начальных классах.

12. Левшин М. М., Мельник Ю. С. Персональный комп'ютер як засіб активізації навчальної діяльності молодших школярів.

13. Комаров В. А. Активізація навчальної діяльності учнів.

14. Галоненко Л. А. Управление национальной регуляцией учебно-познавательной деятельности школьников как условие активизации их обучения.

15. Ваніна Н. Я. Наукова мова як засіб активізації пізнавальної діяльності школярів.

16. Сагарда В. В. Шляхи активізації навчальної діяльності учнів у практиці навчання біології.

17. Савогинова Е. А. Активизация познавательной деятельности школьников при изучении основ маркетинга.

18. Стовбун О. О. Застосування ділової та рольової гри в активізації пізнавальної діяльності учнів.

19. Соколова Л. Е. Эмоциональный фактор как условие акти-

визации познавательной деятельности учащихся в учебном процессе.

20. Штельмах Г. Б. Игра как средство развития познавательных интересов учащихся на уроках английского языка.

21. Шестопалова Е. П. К вопросу о формировании учебно-мнемических действий у младших подростков.

22. Шепетуха Н. Н., Герасимова О. А. Влияние отношений в системе «учитель — ученик» на активизацию познавательной деятельности учащегося.

23. Цыганок М. Н. Тематические физические бои как средство активизации учебной деятельности школьников.

24. Хаеи Л. Г., Карпухин Г. Н. Система активизации познавательной деятельности школьников на уроках трудового обучения.

25. Ткаченко В. П. Активність особистості і шляхи її розвитку у дітей.

26. Ткачева Л. Ф. Формирование фонематических действий у школьников как главной предпосылки грамотности.

27. Тишук В. І. Експериментування і дослідництво учнів як надійний засіб активізації їх навчальної діяльності.

28. Тигян Г. И. Творческие работы как средство развития познавательного интереса учащихся при изучении математики.

29. Слинъок О. І. Навчальна діяльність педагогічно занедбаних підлітків у літньому оздоровчому таборі.

30. Сег І. І. Розвиток творчої уяви школярів в технічних гуртках, позашкільних закладів.

31. Рева Ю. Ф. Активизация учебной деятельности учащихся в условиях компьютеризации обучения.

32. Проскурова И. П. Активизация познавательной деятельности учащихся средствами спецкурсов национального содержания.

33. Поляхов Н. П., Окса Н. Н. Активизация учебной деятельности школьников методом «малых групп».

34. Полтавец Н. И. Структурно-логические схемы как средство активизации познавательной деятельности учащихся.

36. Половина О. І. Активізація навчальної діяльності школярів при вивченні математики в старших класах.

36. Половина Г. П., Дряпіка Л. В. Майбутній вчитель опанує активні форми навчання.

37. Пінчук Т. С., Чиж О. Н. Про специфіку пізнавальної активності учнів.

38. Петриченко М. А. Знакомство с новыми теориями и методами исследования как фактор активизации познавательной деятельности студентов (на материале лекта).

39. Павленко Е. А. Народная сказка — как средство активизации

- заци учебной деятельности учащихся на уроках литературы.
40. Павленко А. І. Логіко-психологічні основи активізації навчальної діяльності школярів з розв'язування фізичних задач.
41. Остапчук М. В. Врахування психолого-дидактичних закономірностей при вивченні фізики.
42. Овчаренко Н. А. Деякі аспекти розвитку пізнавального інтересу школярів до уроку музики на матеріалі української народної пісні.
43. Овчаренко Н. А. Формування мотивації навчання школярів.
44. Никулина А. Д. Формирование навыков активного учения школьников.
45. Недужий М. А. Навчальні ігри на уроках як форма активізації пізнавальної діяльності учнів.
46. Недодатко Н. Г., Недодатко А. С. Дидактические условия формирования исследовательских умений старшеклассников.
47. Недвига В. П., Свет О. Н. Програмне забезпечення викладання курсу фізики в умовах динамічних рівневих мікрогруп в аспекті активізації пізнавальної діяльності учнів.
48. Сергеева І. О., Найдьонова О. О. Активізація понятійно-теоретичної діяльності учнів.
49. Минаев Ю. П. Выбор тем научно-исследовательских работ для участия школьников в курсах-защитах.
50. Макарова Л. Н. Активизация познавательной деятельности школьников средствами коллективных творческих дел.
51. Мальована О. О. Активізація навчальної діяльності на уроках іноземної мови.
52. Малюта Н. Т., Цыбулько Г. Я. Активизация познавательной деятельности учащихся на уроках трудового обучения с помощью технических задач.
53. Лучків І. М., Бородин І. І. З досвіду активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні фізики.
54. Литвин Л. И. Педагогические ситуации как средство активизации деятельности гимназистов по ориентации на профессию учитель.
55. Лісіна Л. О., Сергеев О. В. Проблема творчої навчально-пізнавальної діяльності школярів.
56. Бойко В. А., Кучина Л. И. Познавательный интерес как фактор развития активности учения школьников.
57. Кузнецов П. А., Божко Г. И. Активизация мышления учащихся в системе развивающегося обучения.
58. Крепкая С. С. Активізація навчальної діяльності школярів на уроках ботаніки в шостому класі.
59. Копкина Д. Н. Творчество учителя как необходимое усло-

вие активизации деятельности учащихся в учебном процессе.

60. Коленко О. В., Круцило І. К. Дидактична гра як пізнавальна діяльність школярів.

61. Ковтко О. С. Гуманізація змісту навчального процесу як засіб підвищення пізнавальної активності молодших школярів.

62. Коваленко Л. Л. Рейтинговая оценка как средство активизации познавательной деятельности учащихся.

63. Котельніков Г. О. Місце і роль лабораторних робіт дослідницького характеру при викладанні фізики у спеціалізованих класах.

64. Лучків І. М., Клюка Я. Т. До питання розвитку пізнавальної активності учнів при вивченні фізики.

65. Кіндюх П. Я., Кіндюх Т. С. Активізація навчальної діяльності учнів при викладанні геометрії в сьомих класах.

66. Каплун С. В., Песин А. И. Учебные модели как средство активизации познавательной деятельности учащихся при изучении физики.

67. Івасишин О. М., Пид Л. В. Організація пізнавальної діяльності школярів на основі диференційованого підходу.

68. Іваніцький О. І. Модульне навчання фізики як засіб активізації учбової діяльності школярів.

69. Зеленкова Н. И. Методы активизации познавательной деятельности учащихся в учебном процессе.

70. Євстігнеєва О. І. Громадські доручення як засіб активізації пізнавальної діяльності гімназистів в позаурочний час.

71. Друзь Б. Г. Підготовка майбутніх класоводів до організації активної навчальної діяльності школярів з раціоналізації обчислень.

72. Друзь З. В. Система нестандартних завдань як засіб активізації навчальної діяльності школярів.

73. Делеган М. В., Химинець В. В. Активізація навчальної діяльності в практичній роботі вчителя історії.

74. Давиденко Г. И. Урок литературы: принципы и пути активизации познавательной деятельности учащихся.

75. Гудименко М. М. Про рівносильні твердження в шкільному курсі математики.

76. Гринь Т. В. Розвиваюче навчання як шлях формування пізнавальної активності.

77. Герасимова О. А., Шепетуха Н. Н. Индивидуализация учебного процесса как средство активизации учебной деятельности в педагогическом наследии К. Д. Ушинского, Л. Н. Толстого, Н. И. Пирогова.

78. Галенко Л. Ф. Система вправ, що активізують фізичні можливості школярів.

79. Галатюк Ю. М., Тишук В. І. Система критеріїв пізнавальної активності в навчально-дослідницькій роботі учнів.

80. Волженцев А. П. Взаимное обучение как способ активизации познавательной деятельности учащихся.

81. Виевская М. Г. Коммуникативная задача как средство активизации познавательной деятельности учащихся.

92. Бич О. В. Ознайомлення учнів з поняттями і ідеями сучасної математики як засіб активізації навчальної діяльності школярів.

93. Булгакова Г. В., Булгаков В. В. О некоторых путях активизации познавательной деятельности школьников в процессе формирования представлений о целостности изучаемых объектов и явлений.

95. Болотин Ю. П. Диспут как активная форма обучения, воспитания и развития школьников.

96. Болотина В. Ю. Семинарские занятия и их роль в активизации процесса обучения и воспитания старшеклассников.

97. Бондар Н. Г. Активізація музично-слухових уявлень учнів на уроках фортепіано.

98. Боданская О. Я., Гурьева О. В. Активизация познавательной деятельности как условие формирования целеполагания у младших школьников на уроке.

99. Алексевич Г. Л. Средства активизации учебной деятельности одаренных детей в условиях объединенной школы Великобритании.

100. Апанасенко М. Г., Апанасенко І. О. Способи і прийоми активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів.

РАЗДЕЛ 2. Подготовка учителя к организации активной учебной деятельности школьников

101. Кондрашова Л. В. Совершенствование эмоционально-коммуникативной подготовки учителя как важное условие активизации познавательной деятельности учащихся в учебном процессе.

102. Євтух М. Б., Шалік З. М. Питання активізації пізнавальної діяльності учнів в системі підготовки майбутніх вчителів.

103. Сагарда В. В., Фернега В. С. Нетрадиційні підходи в підготовці вчителя до активізації навчальної діяльності учнів.

104. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В. Формування готовності майбутніх учителів до активізації навчальної діяльності школярів.

105. Бугрий Е. В. Формирование у будущего учителя кон-

структивних умений як умовне підготовки їх к організації активної учебної діяльності школьників.

106. Троцко Г. В., Трубавіна І. М. Сутність та значення педагогічної спрямованості підготовки майбутніх вчителів для організації активної пізнавальної діяльності учнів.

107. Шулдик В. І. Підготовка студентів до організації пізнавальної діяльності учнів.

108. Бреус С. М. Виховні вміння вчителя як фактор активізації навчальної діяльності школярів.

109. Гужанов С. И. Обучение практиканта основам педагогического мастерства при подготовке урока чтения.

110. Мишковська Т. Д. Професійна підготовка вчителів до активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

111. Прокопович Ю. А., Сагарда В. В. Один із засобів підготовки вчителя до активізації навчальної діяльності школярів.

112. Сляднева С. В. Формирование познавательной активности студентов средствами самообразования.

113. Щербина С. Н. Подготовка будущего педагога к руководству активной познавательной деятельности учащихся.

114. ХаеТ Л. Г., Рацлав В. В. Подготовка будущих учителей к организации активного экономического обучения школьников.

115. Поталенко О. Б. Гуманизация учебного процесса как важнейшее условие повышения познавательной активности будущих педагогов.

116. Мойсеенко Р. Н. Сотрудничество как условие активной учебной деятельности на занятиях по музичному інструменту.

117. Мищенко И. Б. Готовность студентов к активному педагогическому взаимодействию посредством дискуссии.

118. Малаканова Л. В., Пивовар Особливості підготовки вчителя до активної навчальної діяльності школярів в курсі основ педагогічної майстерності.

119. Іванченко І. В. Підготовка студентів музично-педагогічного факультету до активізації навчальної діяльності школярів.

120. Диденко Г. П., Волочаев О. Д. Подготовка учителя к организации активной учебной деятельности школьников на лабораторных работах.

121. Доренко О. Ф., Нестеренко Л. П. Подготовка студентов к совершенствованию учебного процесса в школе средствами изобразительной деятельности.

122. Богатынская Н. В. Некоторые аспекты профессиональной подготовки будущего учителя математики на занятиях по предметам методического цикла.

123. Бешевец Л. В. Подготовка будущего учителя к актив-

зации познавательной деятельности учащихся средствами эмоционального воздействия.

124. Бендікова С. І. Творча активність студентів як умова успішної професійної діяльності.

125. Бабенко Л. В., Григор'єва В. А. Дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності.

126. Лещинская А. З. Подготовка учителя к организации активной учебной деятельности школьников.

127. Савченко Л. А. Организаторская деятельность как средство повышения познавательной активности будущих педагогов.

128. Григоренко Л. В. Формирование познавательной активности будущего педагога средствами самостоятельной работы.

129. Мальцев С. Г. Готовность студентов к формированию математических понятий у учащихся как составляющая профессионального мастерства будущего учителя.

130. Суворова А. Г. Совершенствование форм методической учебы молодых учителей по активизации познавательной деятельности учащихся.

131. Кадченко Л. П. Активизация позиции студента как важный фактор профессиональной подготовки.

132. Луценко И. А. Активизация позиции студентов в учебном процессе как условие становления его индивидуальности.

133. Руденко Т. И. Развитие исследовательских способностей учителя как условие активизации его педагогической деятельности.

134. Кіраль С. С., Токмань Г. Л. Активізація розумової діяльності школярів під час вивчення повістей М. Коцюбинського.